Дигнита

МЕЖДУ ВИДИМОСТ И НЕВИДИМОСТ

Анализ на рисковете от трафик и условията за използваема защита на секс работничките в България

БЪЛГАРСКИ ФОНД ЗА ЖЕНИТЕ

Съфинансирано от Европейския съюз

Милена Статева
Камелия Димитрова

Фондация "Дигнита"
2026

Между видимост и невидимост

Анализ на рисковете от трафик и условията за използваема защита на секс работничките в България

Автори:
Милена Статева
Камелия Димитрова
Издател:
Фондация „Дигнита“

Анализа е разработен в рамките на проект „Силни заедно: Достъп до права и овластяване“, изпълняван от Фондация „Дигнита“.

Настоящият проект се реализира с финансовата подкрепа на Български фонд за жените. Проектът не отразява становището на БФЖ и БФЖ не носи отговорност за него.

Съфинансирано от Европейския съюз

Изследването се основава на качествени интервюта с жени, предоставящи сексуални услуги в София, и анализ на академична литература, международни изследвания и правозащитни публикации. С цел защита на личния живот и безопасността на участничките имената и разпознаваемите подробности са анонимизирани.

София, 2026 г.
www.dignita.bg

Съдържание

Благодарности **2**

I. Въведение **3**

II. Методологични акценти **5**

Защо интерпретативен подход? 5

Езици на видимост и невидимост 6

Езикът на трафика и защитата 6

Езикът на здравето и услугите 7

Езикът на правата, труда и участието 8

Държейки трите езика заедно 8

III. Политически и интелектуален контекст **9**

Напрежение между парадигмите 9

Структурни, системни и символни измерения 12

IV. Емпирични находки от теренните интервюта **19**

1. От „жертва или автономен субект“ към ограничени възможности за достоен живот 19

2. Две икономики на оцеляване 21

3. Онлайн рисковете: телефонът като работно място 25

4. Насилието като среда 27

5. Парадоксът на търсенето на помощ 30

V. Условия за използваема подкрепа и защита **31**

1. Ограничени възможности за достоен живот: отвъд „избор или принуда“ 31

2. Две икономики на оцеляване: различно време, различна цена на помощта 32

3. Дигитална видимост: работен ресурс и риск 32

4. Насилието като среда, а не изолиран инцидент 33

5. Парадоксът на търсенето на помощ: от налична към използваема защита 34

VI. Заключение: от нужди към дизайн на използваема помощ **36**

1. Две пътеки, една философия 37

Пътека 1: Спешна стабилизация 37

Пътека 2: Поверителни права и контрол 38

2. Единна философия: помощ без предварително подчиняване 39

3. Минимален пакет за използваема помощ 40

4. Какво да не се прави 41

5. От препоръки към седем отключващи хода 42

Какво се променя, ако мислим през призмата на „използваема помощ“ 43

Благодарности

Благодарим на жените, които се съгласиха да споделят своите истории, преценки и ежедневни стратегии в рамките на теренните интервюта. Доверието им е основа на този доклад. Някои подробности са обобщени или не са публикувани, защото правото на поверителност е по-важно от пълнотата на всеки разказ. Благодарим за откровеността и за готовността да бъдат назовани онези условия на живот, които институционалните категории често не успяват да уловят.

Тези гласове показват, че нито една човешка съдба не може да бъде побрана в безлична административна категория или морална присъда. Жените, чиито разкази стоят зад анализа, не са просто обект на защита или изследване. Те познават рисковете и възможностите в своето ежедневие и това знание трябва да бъде взето насериозно. Защитата започва с признаване на тяхното достойнство и право да определят границите на собствената си видимост.

Текстът е предложение за различна подкрепа: такава, която не изисква изповед, не налага морална оценка и не поставя като предварително условие определен разказ за собствения живот. Подкрепа, която започва от положението на жената сега, а не от идеализирана представа за нейния „правилен“ следващ ход; която изгражда отношения и възможности, вместо допълнителни бариери.

Изразяваме признателност на колегите от „Розовата къща“ за съдействието при теренната работа и за подкрепата към хора, за които устойчивият контакт с институциите често е труден. Специално благодарим на социалния работник Вержиния Илиева за посредничеството и практическата подкрепа. Тези партньорства показват значението на доверените точки за достъп и на грижата, която отчита едновременно здраве, доход, жилище и насилие.

I. Въведение

Секс работничките често се описват като „труднодостъпна“, „скрита“ или „невидима“ група. Това описание отразява действителни затруднения пред институциите и научната работа, но може да премести проблема изцяло върху жените - сякаш те не разпознават нуждите си или отказват контакт. В редица ситуации невидимостта е необходима стратегия за физическа, психическа, социална и дори политическа безопасност безопасност. Може би не жените са труднодостъпни, а всъщност системите за подкрепа са трудни за достъп. Наличието на закони, програми и кампании не е маловажно, но много по-важно е при какви условия жена, която продава сексуални услуги, може да потърси помощ, без това да увеличи риска от разкриване, полицейско внимание, загуба на доход, насилие, семейни последици, излагане, срам или загуба на контрол върху следващите стъпки.

Този доклад не започва и не завършва със списък от мерки. Полето вече разполага с множество препоръки, но адаптацията им за България и емпиричната основа за нашия контекст остават ограничени. Препоръките могат да бъдат разумни и въпреки това практически неприложими, когато предполагат време, доверие, документи и видимост, с които хората не разполагат. Затова и фокусът тук е върху интерпретацията на причините, поради които формално съществуваща помощ остава неизползваема, и върху условията, при които тя би могла да бъде реално достъпна.

Настоящата публикация разглежда нуждите на секс работничките не като каталог от индивидуални дефицити, а като въпрос за условията, при които помощта става безопасна, смислена и използваема. Този подход поддържа едновременно три подлежащи предпоставки: (1) рискът от насилие, принуда, експлоатация и трафик е реален и не бива да бъде омаловажаван; (2) не всяка жена, която продава сексуални услуги, се разпознава единствено чрез категорията „жертва“; (3) способността да се вземат решения може да съществува едновременно със сериозно ограничени житейски възможности, оформени от бедност, здраве, дългове, грижа за близки, жилище, интимен контрол, стигма и липса на достъпни алтернативи.

Централният въпрос, който поставяме, е какви форми на действие остават възможни, когато ежедневието е организирано от непосредствено оцеляване, секретност, зависимост, грижа, страх и липса на сигурни алтернативи. Основната ни теза е, че секс работничките не се нуждаят от система, която ги идентифицира по-ефективно на всяка цена. Те се нуждаят от форми на подкрепа, до които могат поне да се приближат, без да загубят безопасността си, дохода си, достойнството си, анонимността си или контрола върху живота си; а когато има данни за трафик или непосредствена опасност — и от своевременна, компетентна защита, съобразена със законовите задължения на помагащите.

Това не означава отказ от борба с трафика на хора, а по-точно разпознаване на принудата, експлоатацията и контрола в тази сфера. Когато помощта изисква от жената предварително да приеме категорията „жертва“ или да се включи веднага в процедура по помощ и спасяване, съществува риск тя да избере да избегне контакта. Доверената връзка позволява да бъдат

поставени по-конкретни въпроси: кой разполага с доходите, кой определя условията на работа, има ли заплахи, дългове, ограничения върху движението и възможността да се откаже, какви са реалните варианти за защита. Първият контакт може да започне с въпроси като: „В безопасност ли си сега?“, „Какво не трябва да се случи, докато разговаряме?“, „Кой може да ти навреди, ако разбере, че говорим?“, „Какво ти е нужно първо — лекар, място за спане, документи, правна информация, транспорт, разговор или време?“, „Има ли човек, който контролира парите, телефона, адреса, клиентите или решенията ти?“. Тези въпроси не заместват професионалната оценка за трафик, но могат да създадат условия тя да бъде направена по-безопасно и прецизно.

В края на този текст ще бъдат предложени практически насоки, но не като дълъг списък от пожелателни мерки. Тези препоръки са прости:

- Помощта трябва да гарантира поверителност, анонимност, когато е възможна, и ясна информация за законовите ограничения на конфиденциалността.
- Трябва да бъде нископрагова.
- Трябва да бъде практически полезна още в началото.
- Не трябва да изисква морална изповед или признаване на „падение“.
- Трябва да не поставя напускането на секс работата като предварително условие.
- Трябва да разпознава както трафик и принуда, така и “сивите” зони на зависимост, контрол и ограничени възможности.
- Трябва да допуска участие на самите жени в разработването на грижата за тях.

В този контекст участието е част от защитата. Както ще обсъдим в доклада - не непременно чрез публично представяне на жените, което може да бъде опасно физически и емоционално, а чрез “безшумни”, защитени и обезпечени форми на консултиране, обратна връзка и проверка на предположенията. Ако жените нямат възможност да покажат как една услуга би могла да ги изложи на риск, тя може да навреди, въпреки че е създадена с добри намерения. Ако няма обратна връзка за езика на кампаниите, те могат да останат недостъпни за своите адресати. Ако контролът се търси само в предварително установените образи на трафика на хора, ще бъдат пропуснати интимните, икономическите и дигиталните форми на зависимост. Голямата задача не е да направим жените видими на всяка цена, а да изградим защита, при която видимостта не се превръща нито в задължително условие, нито в опасност.

II. Методологични акценти

Защо интерпретативен подход?

Заданието на изследването поставя фокус върху специфичните рискове от трафик с цел сексуална експлоатация, нуждите от информираност за права, както и стимулите и бариерите пред търсенето на специализирана помощ и подкрепа. То изисква също анализ на онлайн и офлайн рисковете, специфичните бариери пред търсенето на помощ и препоръки за по-добра защита. Стремежът обаче е да не повторим една от устойчивите слабости на полето: да произвеждаме още мерки, без да разберем защо вече съществуващи форми на помощ остават неизползваеми. Международната литература подкрепя изместването на въпроса от „има ли услуги?“ към „могат ли услугите да бъдат използвани безопасно?“. Систематичният преглед на Platt et al. (2018) например показва, че репресивните полицейски практики, възприемани като спасителни, всъщност се свързват с рискове за здравето, насилие и ограничения в достъпа до правосъдие[1]. От това изместване следва и методологичната ни задача: вместо да каталогизираме единствено дефицити у жените и техния живот, да анализираме социалните отношения и институционалните условия, които правят подкрепата използваема или неизползваема.

Анализът ни съчетава: (1) проектното задание; (2) внимателен прочит и интегриране на осем полуструктурирани интервюта с жени, предоставящи секс услуги, проведени в София през февруари–април 2025 г., и на предоставения аналитичен теренен материал; (3) академична, етнографска, правозащитна, обществено-здравна и анти-трафик литература. Генеративен изкуствен интелект също е използван.[2]

Осемте интервюта позволяват да се проследят процеси, в които се преплитат жилище, доход, здраве, насилие и тайна, но не позволяват обобщения за разпространението на находките към всички секс работнички в България. На аналитично равнище разграничавахме улична работа в условия на крайна маргинализация и работа чрез адреси и обяви с различни ресурси за контрол, но и силна необходимост от секретност. Това са две конфигурации, а не твърди типове секс

[1]Platt L, Grenfell P, Meiksin R, Elmes J, Sherman SG, Sanders T, et al. (2018) Associations between sex work laws and sex workers' health: A systematic review and meta-analysis of quantitative and qualitative studies. PLoS Med 15(12): e1002680. https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1002680

[2]Генеративен изкуствен интелект (ChatGPT) във висок режим на платената версия към момента е използван за издирване на библиографски насоки, съпоставка на формулировки, структуриране и редакционна работа, но генерираният текст не е третиран като емпиричен източник. Подборът и интерпретацията на материалите и окончателната редакционна отговорност са човешки. Приложен е към структуриране, езикова редакция и предварително картографиране на литературата. Изходите не са приемани за доказателства. Фактите и цитиранията подлежат на проверка спрямо източниците и авторът/екипът носи отговорност за окончателния текст.

работнички. Един човек може да преминава между тях в различни моменти, а и двете не изчерпват многообразието на секс работата.

Изследването е интерпретативно, а не представително количествено изследване умишлено. То разглежда какви механизми се наблюдават в разказите, как те съответстват или противоречат на литературата и какви практически въпроси поставят. Разграничаваме преживяванията, описани от интервюираните, интерпретациите на екипа и рисковете, установени само в други изследвания. Свидетелства за насилие са представени като разказани преживявания, не като съдебно установени факти, особено като се има предвид, че ограничението на избора не се приравнява автоматично на правно доказан трафик. С оглед защитата на участничките, част от разпознаваемите подробности са обобщени.

Аналитичните граници са очертани, както следва: интервютата №1-4 описват най-вече условия на улична работа; интервютата №5-7 — различни форми на работа по адреси и чрез обяви; интервю №8 добавя измерение на семейното насилие и зависимата грижа. Това е аналитична организация на малък емпиричен корпус, а не представителна класификация. За ромския произход, миграционния статут, честотата на трафик и конкретното въздействие на цифрови престъпления не правим обобщения извън данните.

Езици на видимост и невидимост

Работата със секс работнички се намира в пресечната точка на няколко силни дискурса. Всеки прави видими важни проблеми, но има и слепи петна. Затова анализът следи как езиците на защитата от трафик на хора, този на общественото здраве и този на правата произвеждат различни форми на видимост и невидимост и съответно на грижа и подкрепа.

Езикът на трафика и защитата

Езикът на трафика и защитата разпознава принуда, контрол, сексуална експлоатация, организирани престъпни отношения, вербуване, онлайн риск, насилие и нужда от институционална намеса. Той е необходим, защото без него тежки нарушения могат да останат неназовани, а жертвите - да бъдат лишени от подкрепа. Но това изисква конкретни признаци и внимателна оценка, а не предварително допускане, че всички жени, продаващи сексуални услуги, са в една и съща правна ситуация. Разказите показват ситуации, които изискват внимание към принуда, контрол и експлоатация: крайна бедност и липса на алтернативи при част от улично работещите жени; при други — партньорски отношения, в които защита, настаняване и икономическа зависимост могат да се преплитат с изземване на доход, контрол и с насилие. Интервютата показват механизми за оценка на риска, но сами по себе си не установяват правната квалификация на всеки случай.

Езикът на трафика става ограничителен, когато започне да поглъща всички други описания. Ако всяка секс работничка бъде предварително дефинирана само като жертва, собствените ѝ стратегии и преценки могат да бъдат обезсилени. Критичната литература показва, че институционалната защита не е неутрална спрямо автономията на жените. Спасителните

интервенции могат да възпроизвеждат патерналистични отношения, докато правните и социалните режими могат да ограничават възможностите на секс работничките сами да определят своите нужди, стратегии и границите на приемливата за тях помощ (Agustín, 2007[3]; Scoular, 2015[4]). Докато Agustín (2007) критикува „спасителната индустрия“ (rescue industry) и показва как хуманитарните интервенции могат да възпроизвеждат патернализъм, като подценяват стратегиите, знанията и решенията на мигрантките, работещи в секс индустрията, Scoular анализира как законодателството и социалните политики не само регулират секс работата, но и конструират субектни позиции, включително на жертва, нарушител или получател на социална подкрепа. Особено важен е въпросът как защитата може едновременно да подпомага и ограничава автономията.

Езикът на здравето и услугите

Вторият език, за който трябва да си даваме сметка, е езикът на общественото здраве и социалните услуги и е може би най-желан в НПО сектора. Той се фокусира върху ХИВ и други сексуално предавани инфекции, гинекологична грижа, контрацепция, психично здраве и травма, зависимости, насилие, достъп до здравно осигуряване, социална подкрепа и насочване към услуги. Този език също е необходим, тъй като прави видими нужди, които моралистичният и наказателният разговор често заличават. Световната здравна организация (СЗО) включва секс работничките сред ключовите групи в отпора на ХИВ, вирусните хепатити и сексуално предаваните инфекции. Но насоките на организацията не се изчерпват със здравния пакет, а изтъкват социалните, правните и структурните бариери пред достъпа и значението на участието на общностите в разработването на приемливи и реално достъпни услуги (WHO, 2022)[5].

Интервютата показват защо здравето трябва да бъде разглеждано в широк смисъл. При част от работещите на улицата жени има сериозни хронични проблеми, нужда от лекарства, прекъснато лечение и дългогодишна употреба на вещества. При работещите по адреси и обяви се открояват интерес към възстановяване на здравноосигурителни права, платени медицински услуги, репродуктивно здраве и адресиране на психичното натоварване. Различните потребности изискват различни входове към грижа.

Здравният език сам по себе си също може да “свие” проблема. Ако секс работничката бъде видяна само като „рискова група“, тя отново става обект на управление, а не субект на права. Тялото ѝ се превръща в място за интервенция, но животът ѝ — ежедневие, доход, жилище, деца, дългове, партньори, полиция, стигма, документи — остава в периферията. Стандартната услуга може да предложи на този език тест, но не и безопасност; преглед, но не и изход от контрола; брошура, но не и човек, на когото може да се обади тази вечер.

---

[3] Agustín, L.M. (2007). Sex at the Margins: Migration, Labour Markets and the Rescue Industry. London: Zed Books.

[4] Scoular, J. (2015). The Subject of Prostitution: Sex Work, Law and Social Theory. London: Routledge.

[5] World Health Organization (WHO) (2022). Consolidated guidelines on HIV, viral hepatitis and STI prevention, diagnosis, treatment and care for key populations. Geneva: World Health Organization. ISBN: 978-92-4-005239-0. Налично онлайн на: https://www.who.int/publications/i/item/9789240052390?utm_source=chatgpt.com (п.д.8 ноември 2026 г.)

Езикът на правата, труда и участието

Третият език е този на правата, трудовите условия, участието и самоорганизацията. Той поставя въпроси за стигмата, полицейските практики, колективния глас, безопасността на работното място, социалната защита, мобилността, дигиталните платформи и последиците от решения, които се вземат „за“ секс работничките, но без тях. Тази перспектива разпознава жените като носителки на практически знания. Изследванията и материалите на журнала на Глобалния алианс срещу трафика на жени[6] Anti-Trafficking Review показват, че организирането позволява на секс работничките да говорят от свое име, да оспорват стигма и наказателни политики и да развиват взаимна подкрепа (Cf. Parmanand, 2019[7]; Lam and Lepp, 2019[8]). Това не е допълнение към „сериозния“ разговор за трафика, а методологическа корекция. Ако жените не участват в описването на рисковете и проверката на услугите, практиките могат да решават грешен проблем. Wagenaar, Amesberger and Altink (2017) показват колко важно е знанието на самите секс работници за реалистични, работещи и справедливи политики[9].

Но и езикът на правата може да стане прекалено абстрактен. Ако говорим само за субектност и труд, можем да пропуснем жената, която тази вечер трябва да плати подслон, да осигури лекарство, да се погрижи за близък или да избегне контролиращ партньор. Затова участието не бива да предполага публична активистка роля или готовност за разкриване. То трябва да включва тихи, поверителни и при възможност заплатени форми на консултиране и проверка на предложената подкрепа.

Държейки трите езика заедно

Този доклад не заменя един език с друг, а се стреми да държи различните езици в продуктивно напрежение. Езикът на трафика разпознава принуда и експлоатация; този на здравето напомня, че тялото и психиката са условия за действие; езикът на правата и участието не позволява защитата да се превърне в нова форма на експлоатация и присвояване на глас. Ефективната подкрепа започва с отношения, в които насилието, контролът и нуждата могат да бъдат изговорени без страх от осъждане, ескалиране и разкриване и при ясни граници на поверителността. Затова данните насочват не към единен „профил“ на секс работничката, а към нюанси и градация.

---

[6] GAATW (Global Alliance Against Traffic in Women – Глобален алианс срещу трафика на жени) е международна мрежа от неправителствени организации, която работи за предотвратяване на трафика на хора и защита на човешките права на пострадалите, мигрантите и работещите в уязвими условия. Организацията поставя особен акцент върху структурните причини за експлоатацията, трудовите права и участието на засегнатите общности.

[7] Parmanand, S. (2019) ‘The Philippine Sex Workers Collective: Struggling to be heard, not saved’, Anti-Trafficking Review, 12, pp. 57–73. DOI: https://doi.org/10.14197/atr.201219124

[8] Lam, E. and Lepp, A. (2019) ‘Butterfly: Resisting the harms of anti-trafficking policies and fostering peer-based organising in Canada’, Anti-Trafficking Review, 12, pp. 91–107. DOI: https://doi.org/10.14197/atr.201219126

[9] Wagenaar, H., Amesberger, H. and Altink, S. (2017) Designing Prostitution Policy: Intention and Reality in Regulating the Sex Trade. Bristol: Policy Press. DOI: https://doi.org/10.1332/policypress/9781447324249.001.0001

III. Политически и интелектуален контекст

Напрежение между парадигмите

Политическите и програмните документи очертават поле на напрежение между борбата с трафика, грижата за общественото здраве, спазването на човешките права и подкрепата на участието. Те дават актуална картина на институционалните приоритети и практическите бариери. Академичната литература в следващия подраздел допълва тази картина със структурни, системни и символни обяснения, част от които са формулирани по-рано, но остават аналитично релевантни.

Първата група източници поставя проблема в рамката на борбата с трафика на хора и институционалната защита. GRETA[10] подчертава, че сексуалната експлоатация на жени и момичета остава преобладаваща форма сред идентифицираните жертви на трафик в България, като обръща внимание и на онлайн методите за въвличане, детската уязвимост и необходимостта да се разпознава злоупотребата с положение на уязвимост (GRETA, 2025)[11]. Профилът на България на Европейската комисия също описва страната основно като страна на произход за жертви на трафик, с преобладаване на сексуална експлоатация, засягаща главно жени и момичета, и с нарастващо значение на интернет и социалните мрежи (European Commission, n.d.)[12]. Тези източници са важни, защото показват, че рискът не е само индивидуален, а структурен: бедност, маргинализация, зависимост, насилие, дълг, миграция, липса на услуги и институционално недоверие взаимодействат.

[10] GRETA (Група експерти за борба с трафика на хора) е независим мониторингов орган на Съвета на Европа, създаден по силата на Конвенцията на Съвета на Европа за борба с трафика на хора, в сила от 2008 г. GRETA оценява как държавите, ратифицирали Конвенцията, изпълняват задълженията си за предотвратяване на трафика, защита и подкрепа на пострадалите, преследване на извършителите и международно сътрудничество. Органът се състои от независими експерти и извършва периодични оценки чрез анализ на документи, посещения в държавите и срещи с институции и граждански организации. Резултатите се публикуват в доклади, съдържащи констатации и препоръки. За настоящото изследване докладите на GRETA са особено важни, защото предоставят независима оценка на българската система за идентифициране и защита на жертви на трафик, включително институционалните пропуски, бариерите пред достъпа до подкрепа и рисковете от сексуална експлоатация.

[11] GRETA (2025) Fourth Evaluation Round: Measures to Prevent and Detect Vulnerabilities to Human Trafficking. Evaluation Report: Bulgaria. GRETA(2025)09. Strasbourg: Council of Europe.

[12] European Commission (n.d.) Bulgaria. Together Against Trafficking in Human Beings. Directorate-General for Migration and Home Affairs. Brussels: European Commission.

Джендър рамката задълбочава този прочит[13]. EIGE[14] разглежда трафика с цел сексуална експлоатация като форма на насилие, основано на пола, която непропорционално засяга жени и момичета, и настоява за специфични мерки при идентификация, подкрепа и защита (EIGE, 2018)[15]. Това е важно, защото нуждите на секс работничките не могат да бъдат сведени до технически „достъп до услуги". Те са оформени от сексуално и партньорско насилие, срам, майчинство, икономическа зависимост, стигма и недоверие към институциите. Анти-трафик рамката е необходима, но трябва да бъде достатъчно чувствителна към различните форми на ограничена жизнена възможност, в които жените действат.

Втората група източници разглежда здравето и достъпа до услуги. Насоките на СЗО за ключовите групи включват секс работничките сред групите, при които институционалният отговор трябва да бъде основан на права, равен достъп, общностно участие и интегрирани услуги (WHO, 2022)[16]. Особено важни са т.нар. критични способстващи фактори: правни, социални и общностни условия, без които услугите остават формално налични, но практически недостъпни. В същия доклад СЗО посочва криминализацията, стигмата и дискриминацията като устойчиви бариери пред достъпа до грижа и като фактори, които поддържат уязвимост и нарушения на правата.

Европейските изследвания потвърждават това. Faissner и колектив, в качествено изследване за достъпа на секс работнички до здравеопазване в Германия, идентифицират като основни бариери здравноосигурителния статус, езика, бюрокрацията, мобилността, дискриминацията и стигмата (Faissner et al., 2024)[17]. ESWA[18] документира сходни преживявания на стигма и дискриминация в здравни услуги в Европа, включително ситуации, в които секс работничките са редуцирани до работата си и не са разпознавани като цялостни личности с различни здравни нужди (ESWA,

[13] Джендър (от англ. gender) е понятие в социалните науки, което обозначава социалните, културните и историческите измерения на пола — представите, роли, очаквания, норми и властови отношения, чрез които обществата определят какво означава да бъдеш жена, мъж или човек с друга полова идентичност. За разлика от биологичния пол (sex), джендърът насочва вниманието към начините, по които половите различия придобиват социално значение и се превръщат в основания за неравенство, привилегии или дискриминация. Понятието не отрича биологичните различия, а позволява да се изследва как те се интерпретират, институционализират и възпроизвеждат в различни общества и исторически периоди. В този доклад джендър перспективата помага да разберем как обществените очаквания към жените, икономическите неравенства, стигмата и отношенията на власт оформят уязвимостта към насилие, експлоатация и трафик.

[14] EIGE (European Institute for Gender Equality – Европейски институт за равенство между половете) е децентрализирана агенция на Европейския съюз, създадена през 2010 г. със седалище във Вилнюс, Литва. Нейната задача е да подпомага институциите на ЕС и държавите членки при разработването и прилагането на политики за равенство между половете чрез изследвания, сравнителни данни, анализи и методологически инструменти.

[15] European Institute for Gender Equality (EIGE) (2018). Gender-specific measures in anti-trafficking actions: Report. Vilnius: European Institute for Gender Equality. DOI: https://doi.org/10.2839/74342

[16] Цитиран преди.

[17] Faissner, M., Beckmann, L., Freistein, K., Jungilligens, J. and Braun, E. (2024) 'Healthcare for sex workers—access, barriers, and needs: An exploratory qualitative interview study', Ethik in der Medizin, 36(2), pp. 151–168. DOI: https://doi.org/10.1007/s00481-024-00815-8

[18] ESWA (European Sex Workers' Rights Alliance – Европейски алианс за правата на секс работниците) е европейска мрежа от организации, ръководена от самите секс работници, която защитава техните човешки, здравни и трудови права и работи срещу стигмата, дискриминацията и насилието в Европа и Централна Азия.

2023)[19]. Следователно здравната подкрепа трябва да включва не само тестване и профилактика, а гинекологична грижа, грижа за психичното здраве, грижа при зависимости, насочване след преживяно насилие, възстановяване на здравноосигурителни права, придружаване и нископрагов достъп без морална санкция.

Третата група документи върху политиките и практиките разглежда връзката между правна среда, подлагане на полицейски контрол, феномени на насилие и достъп до правосъдие. Вече цитираният систематичен преглед и мета-анализ на Platt и колектив показва, че репресивното подлагане на полицейски контрол на секс работнички, клиенти или места на работа измества фокуса от безопасността, здравето и правата на жените и ограничава достъпа им до правосъдие и грижа (Platt et al., 2018). Deering и колектив също показват, че насилието срещу секс работници се оформя от социални, физически, политически, икономически и междуличностни фактори, а не само от индивидуален риск, трафиканти или „опасни клиенти“ (Deering et al., 2014)[20]. Това е особено важно за анти-трафик практиката: среда, в която жените се страхуват от полиция, санкции, разкриване или унижение, не улеснява разпознаването на трафик и насилие, а го прави по-трудно.

Сходен извод прави Struyf (2023) в систематичен преглед на готовността на секс работничките да докладват насилие и виктимизация пред полицията. Нежеланието за докладване е свързано със страх от наказание, лошо отношение, разкриване и усещане, че извършителите няма да бъдат санкционирани[21]. Съветът на Европа също поставя защитата на човешките права на секс работничките в центъра, като подчертава високите нива на насилие, недостатъчната защита от правоохранителните и съдебните системи, стигмата и множествената дискриминация (Council of Europe Commissioner for Human Rights, 2024)[22]. Оттук следва практическият извод, че правата са използваеми само, ако могат да бъдат упражнени без непоносима цена — разкриване, наказание, загуба на доход, загуба на контрол или нов риск от насилие.

Четвъртата група източници въвежда критическата и водената от секс-работнички перспективи. Източниците за самоорганизация и участие са особено важни за дизайна на подкрепа. Докладът на GAATW показва как организации на секс работнички в различни страни отговарят на насилие, експлоатация и трафик чрез самопредставителство, мобилизиране на общността, подобряване на работните условия и колективна подкрепа (GAATW, 2018)[23]. Докладът “From Vulnerability to Resilience” развива сходна теза: секс работническите организации не са препятствие пред

[19] European Sex Workers’ Rights Alliance (ESWA) (2023) ‘Two Pairs of Gloves’: Sex Workers’ Experiences of Stigma and Discrimination in Healthcare Settings in Europe. Amsterdam: ESWA. Налично онлайн на: https://www.eswalliance.org/two_pairs_of_gloves_sw_experiences_stigma_discrimination_healthcare_europe?utm_source=chatgpt.com (п.д. 8 ноември 2026 г.)

[20] Deering, K.N., Amin, A., Shoveller, J., Nesbitt, A., Garcia-Moreno, C., Duff, P., Argento, E. and Shannon, K. (2014) ‘A systematic review of the correlates of violence against sex workers’, American Journal of Public Health, 104(5), pp. e42–e54. DOI: https://doi.org/10.2105/AJPH.2014.301909

[21] Struyf, P. (2023) ‘To report or not to report? A systematic review of sex workers’ willingness to report violence and victimization to police’, Trauma, Violence, & Abuse, 24(5), pp. 3065–3077. DOI: https://doi.org/10.1177/15248380221122819

[22] Council of Europe Commissioner for Human Rights (2024) ‘Protecting the human rights of sex workers’, Human Rights Comment, 15 February. Strasbourg: Council of Europe.Налично онлайн на: https://www.coe.int/en/web/commissioner/blog/2024?utm_source=chatgpt.com (п.д. 8 ноември 2026 г.)

[23] Global Alliance Against Traffic in Women (GAATW) (2018) Sex Workers Organising for Change: Self-representation, Community Mobilisation, and Working Conditions. Bangkok: GAATW.

анти-трафик работата, а потенциална част от нея, защото изграждат доверие, разпознават експлоатация и предлагат подкрепа, която не започва с наказание или принудително „спасяване“ (ICRSE/ESWA, 2021[24]). В контексти на силна стигма обаче участието не трябва да се романтизира като публично представителство. По-подходяща формула е участие без излагане: анонимна обратна връзка, защитени консултации, платени разговори между равни, проверка на езика и тестване на аутрийч подходи.

Накрая, дигиталната среда изисква отделно внимание. Онлайн каналите могат да намаляват някои рискове чрез подбор на клиенти и контрол върху срещите, но същевременно създават дигитални следи, риск от разкриване, злоупотреби с изображенията и имиджа, наблюдение и зависимост от платформи. Изследването на Bhalerao и колеги върху непоискани анти-трафик SMS съобщения показва, че дигиталният аутрийч, основан на автоматизирано извличане на данни на обяви и автоматизирано контактуване, може да бъде неефективен, да се преживява като спам и в най-лошия случай да увеличи вредата (Bhalerao et al., 2022[25]). Затова онлайн работата трябва да бъде дискретна, поверителна, минимално инвазивна и разработена с участие на жените, които реално използват тези канали.

В обобщение, дотук можем да направим три основни извода. Първо, рискът от трафик и експлоатация трябва да се разбира структурно — през бедност, насилие, стигма, дълг, зависимост, миграция, жилищна несигурност, дигитална уязвимост и институционално недоверие. Второ, нуждите на секс работничките не са само информационни или здравни, а включват условия за безопасно приближаване към помощ: поверителност, нисък праг, контрол върху следващите стъпки, практическа първа подкрепа и защита от наказание или разкриване. Трето, ефективната анти-трафик работа не трябва да противопоставя защита и участие. Напротив, участието на самите жени, включително в тихи, анонимни и неекспониращи форми, е условие помощта да бъде реалистична, етична и използваема.

Структурни, системни и символни измерения

Някои от ключовите академични източници са публикувани преди повече от десетилетие. Те не се използват като актуална статистика за България, а като аналитичен ресурс: помагат да бъдат видени отношенията между миграция, пол, икономическо подчинение, право, стигма и възможност за действие, които текущите програмни документи често не разглеждат подробно. По-новите систематични прегледи и изследвания проверяват тази рамка по отношение на насилието, здравето и дигиталната среда. За България най-пряко релевантни са изследванията на Петрунов и по-старото емпирично изследване на Чудомирова и колектив.

---

[24] International Committee on the Rights of Sex Workers in Europe (ICRSE) (2021) From Vulnerability to Resilience: Sex Workers Organising to End Exploitation. Brussels: ICRSE.Налично онлайн на: https://www.eswalliance.org/report_on_sex_work_migration_exploitation_and_trafficking?utm_source=chatgpt.com (п.д. 8 ноември 2026 г.)

[25] Bhalerao, R., McDonald, N., Barakat, H., Hamilton, V., McCoy, D. and Redmiles, E.M. (2022) ‘Ethics and efficacy of unsolicited anti-trafficking SMS outreach’, Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction, 6(CSCW2), Article 358, pp. 1–39. DOI: https://doi.org/10.1145/3555083

Петрунов разглежда трафика на хора в България и Източна Европа чрез интервюта и анализ на съдебни случаи, като идентифицира сексуалната експлоатация, трудовата експлоатация, принудителното подчинение и трафика на бременни жени като значими форми на трафик в региона (Petrunov, 2014)[26]. В друго изследване той анализира управлението на финансовите потоци от секс трафик от България към Западна Европа, поставяйки акцент върху организираната престъпност, зависимостта, транспорта, настаняването и начините на контрол върху доходите (Petrunov, 2011[27]). Изследването се основава на 152 полуструктурирани интервюта със секс работници, трафиканти, представители на правоохранителните органи и прокуратурата. То анализира разпределението и управлението на приходите от трафик с цел сексуална експлоатация, финансовите отношения в престъпните организации и механизмите за изпиране на придобитите средства. Тези източници са важни за разбиране на трафика като криминална и икономическа система, но трябва да се използват внимателно: те не могат да заместят анализа на собствените преживявания и нужди на жените, които продават сексуални услуги.

Tikhomirova et al. (1997)[28], макар и наглед остаряло изследване, предлагат един от малкото емпирични академични източници, фокусирани върху жени в проституция в България. Изследването обхваща 200 жени, интервюирани в контексти на здравни услуги, частни практики и хотели, и разглежда условия на въвличане, репродуктивна история, работни условия, знания за сексуално предавани инфекции и практики за профилактика. Изследването е важно исторически, защото показва, че здравето, репродуктивните рискове, условията на работа и миграционното въвличане отдавна присъстват в българския терен. То обаче е силно датирано и не бива да бъде използвано като описание на съвременната ситуация без триангулация с актуални данни. Въпреки че разглежда мобилността и въвличането в проституция, не бива и тези процеси автоматично да се приравняват с трафик на хора. И в това изследване извадката не е представителна за всички секс работнички в България.

По отношение на структурната уязвимост в България е полезна и работата на Helms (2013) върху трафика и превенцията в ромски общности в България[29]. Макар да става дума за магистърска теза, а не за рецензирана публикация в журнал, тя е релевантна заради фокуса върху бедността, етническата дискриминация, ниското образование, социалното изключване, пола и недоверието към институциите като фактори на уязвимост. За настоящия доклад това е важно, защото позволява рискът от трафик да бъде мислен не като индивидуален профил, а като социално произведена уязвимост. Особено при жени, преживели институционализация, крайна бедност, зависимост, жилищна несигурност или етническа маргинализация, трафикът и експлоатацията

[26] Petrunov, G. (2014) 'Human trafficking in Eastern Europe: The case of Bulgaria', The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science, 653(1), pp. 162–182. DOI: https://doi.org/10.1177/0002716214521556

[27] Petrunov, G. (2011) 'Managing money acquired from human trafficking: Case study of sex trafficking from Bulgaria to Western Europe', Trends in Organized Crime, 14(2–3), pp. 165–183. DOI: https://doi.org/10.1007/s12117-011-9127-z

[28] Tikhomirova, K., Domeika, M. and Mårdh, P.-A. (1997) 'Demographic data on prostitutes from Bulgaria—a recruitment country for international (migratory) prostitutes', International Journal of STD & AIDS, 8(3), pp. 187–191. DOI: https://doi.org/10.1258/0956462971919697

[29] Helms, E. (2013) Invisible Victims: An Analysis of Human Trafficking Vulnerability and Prevention in Bulgarian Romani Communities. Master's thesis. Denver, CO: University of Denver, Josef Korbel School of International Studies. Налична на: https://digitalcommons.du.edu/etd/281/?utm_source=chatgpt.com (п.д. 9 ноември 2026 г.)

трябва да се анализират през липсата на реални алтернативи, а не само през поведението на извършителите.

Критическата литература върху миграцията, трафика и секс работата предлага важен коректив към опростените анти-трафик разкази. Andrijasevic (2007a; 2007b[30]) критикува представянето на източноевропейските мигрантки в секс индустрията единствено като пасивни жертви, като показва как граници, миграционни режими, хуманитарни дискурси и половите представи оформят категорията „трафикирана жена“[31], [32] . Както вече отбелязахме по-горе, Agustín (2007) също оспорва т.нар. “спасителна индустрия” (rescue industry), като настоява, че жените мигрантки, които продават сексуални услуги, често са неадекватно описвани от рамки, които не различават достатъчно миграция, труд, бедност, експлоатация и трафик[33]. Тези автори не отричат възможността за насилие и експлоатация. Приносът им е в това, че правят видима опасността всички жени в секс индустрията да бъдат редуцирани до една политически удобна фигура на жертвата.

Концепцията на Mai (2016) за “обвързана експлоатация” („bounded exploitation“) е особено полезна за настоящия анализ[34]. Тя описва ситуации, в които има реално страдание, ограничение и експлоатация, но те не се вписват лесно в бинарната опозиция между свободен избор и абсолютна принуда. Този подход позволява да се мислят „сивите зони“: жени, които не се самоопределят като жертви на трафик, но описват контрол, зависимост, невъзможност за отказ и излизане, партньорско изземване на доходи, дълг, насилие или липса на други житейски опции. За анализа това е ключово, защото позволява едновременно да се запази вниманието към трафика и принудата, без да се отнема гласът на жените или да се игнорират техните собствени категории.

Социо-правната литература допълнително показва, че законът не само регулира секс работата, но и произвежда субекти. Scoular (2015) анализира как различни правни режими конструират проституцията като социален проблем и позиционират секс работничките като жертви, девиантни субекти, работнички, носители на права или обекти на социална интервенция[35]. Книгата на Джейн Скаулар разглежда как правото не просто регулира секс работата, а участва в конструирането на самия социален проблем и на статута на хората, които упражняват секс работа. Авторката анализира противоречията между защитата, овластяването и криминализацията, както и между различните представи за автономия, уязвимост и гражданство. Wagenaar, Amesberger и Altink (2017), в сравнителното си изследване на политики върху проституцията,

[30] Andrijasevic, R. (2007b) ‘Problematizing trafficking for the sex sector: A case of Eastern European women in the EU’, in van Walsum, S. and Spijkerboer, T. (eds.) Women and Immigration Law: New Variations on Classical Feminist Themes. London: Routledge-Cavendish, pp. 86–103.
[31] Andrijasevic, R. (2007a) ‘Beautiful dead bodies: Gender, migration and representation in anti-trafficking campaigns’, Feminist Review, 86, pp. 24–44. DOI: https://doi.org/10.1057/palgrave.fr.9400355
[32] Andrijasevic, R. (2007b) ‘Problematizing trafficking for the sex sector: A case of Eastern European women in the EU’, in van Walsum, S. and Spijkerboer, T. (eds.) Women and Immigration Law: New Variations on Classical Feminist Themes. London: Routledge-Cavendish, pp. 86–103.
[33] Вече цитиран.
[34] Mai, N. (2016) ‘“Too Much Suffering”: Understanding the Interplay between Migration, Bounded Exploitation and Trafficking through Nigerian Sex Workers’ Experiences’, Sociological Research Online, 21(4), pp. 159–172. DOI: https://doi.org/10.5153/sro.4158
[35] Scoular, J. (2015) The Subject of Prostitution: Sex Work, Law and Social Theory. London: Routledge. DOI: https://doi.org/10.4324/9781315778433

показват, че реалността на политиката често се определя не толкова от националния правен модел, колкото от местното прилагане: полиция, бюрокрация, зониране, миграционен контрол, общински режими и услуги[36]. Това е много важно за България, където формалният правен статут не изчерпва преживяването на жените. Практиката на полицията, достъпът до здравни и социални услуги, отношението на местни институции, неформална логистика и страхът от разкриване могат да имат по-голямо значение от абстрактната правна рамка.

Насилието е една от най-силно изследваните теми в академичната литература. Sanders and Campbell (2007) настояват, че политиката трябва не просто да „намалява риска", а да „проектира навън" уязвимостта и да „вгражда уважение" в практиките на работа със секс работнички[37]. Deering et al. (2014), в систематичен преглед, показват, че физическото и сексуалното насилие срещу секс работници се оформя от индивидуални, междуличностни, работни, общностни и структурни фактори[38]. Това означава, че насилието не трябва да се разбира само като действия на „лоши клиенти". То може да идва от клиенти, партньори, полиция, мениджъри, трафиканти, хазяи, онлайн тормоз, улично излагане, зависимост, бездомност, дълг и слаба правна защита. Decker et al. (2015) допълват тази картина чрез анализ на нарушенията на човешките права срещу секс работници — включително насилие от полиция, клиенти и интимни партньори, незаконни арести, дискриминация в здравеопазването и принудително тестване за ХИВ[39]. Тяхната работа е важна, защото свързва правата, здравето и анти-трафик работата: когато институциите унижават, наказват или излагат жените те затрудняват идентифицирането на насилие, трафик и експлоатация.

Здравната литература показва същия структурен модел. Shannon et al. (2015) анализират глобалната епидемиология на ХИВ сред жените секс работнички и подчертават, че рискът не е резултат само от индивидуално поведение, а се оформя от криминализация, насилие, стигма, подлагане на полицейски контрол, лоши работни условия, бедност и ограничен достъп до здравни услуги[40]. Този извод е ключов за всеки доклад, който се занимава с бариери пред търсене на помощ: дори когато жените не са директно криминализирани, страхът от полиция, глоби, разкриване, рейдове, унижение или асоцииране с престъпни мрежи може да намали готовността им да търсят защита. По-новите изследвания върху здравни и социални интервенции настояват, че услугите трябва да излязат отвъд тесния фокус върху сексуалното здраве.

---

[36] Wagenaar, H., Amesberger, H. and Altink, S. (2017) Designing Prostitution Policy: Intention and Reality in Regulating the Sex Trade. Bristol: Policy Press. DOI: https://doi.org/10.1332/policypress/9781447324249.001.0001

[37] Sanders, T. and Campbell, R. (2007) 'Designing out vulnerability, building in respect: Violence, safety and sex work policy', The British Journal of Sociology, 58(1), pp. 1–19. DOI: https://doi.org/10.1111/j.1468-4446.2007.00136.x

[38] Deering, K.N., Amin, A., Shoveller, J., Nesbitt, A., Garcia-Moreno, C., Duff, P., Argento, E. and Shannon, K. (2014) 'A systematic review of the correlates of violence against sex workers', American Journal of Public Health, 104(5), pp. e42–e54. DOI: https://doi.org/10.2105/AJPH.2014.301909

[39] Decker, M.R., Crago, A.-L., Chu, S.K.H., Sherman, S.G., Seshu, M.S., Buthelezi, K., Dhaliwal, M. and Beyrer, C. (2015) 'Human rights violations against sex workers: Burden and effect on HIV', The Lancet, 385(9963), pp. 186–199. DOI: https://doi.org/10.1016/S0140-6736(14)60800-X

[40] Shannon, K., Strathdee, S.A., Goldenberg, S.M., Duff, P., Mwangi, P., Rusakova, M., Reza-Paul, S., Lau, J., Deering, K., Pickles, M.R. and Boily, M.-C. (2015) 'Global epidemiology of HIV among female sex workers: Influence of structural determinants', The Lancet, 385(9962), pp. 55–71. DOI: https://doi.org/10.1016/S0140-6736(14)60931-4

Johnson et al. (2023) показват, че интервенциите за секс работници в страни с високи доходи трябва да адресират по-широките детерминанти на здравето: психично здраве, употреба на вещества, насилие, жилище, документи, правна помощ, доход и навигиране на насочванията[41]. Tiwana et al. (2026) също показват, че здравните нужди на секс работниците често се мислят твърде тясно, докато самите хора имат нужда от конфиденциалност, уважително отношение, гъвкав достъп, теренен контакт и помощ за навигация в системите[42]. Според това изследване конфиденциалността, гъвкавото работно време, теренният контакт и съдействието при насочване към услуги са взаимосвързани условия за достъп, а не непременно самостоятелно оценени интервенции. Изследването подкрепя особено силно необходимостта от уважително отношение, доверие, подкрепа от равни и координирани здравни и социални услуги. Lotysh et al. (2025) добавят мигрантската перспектива, като показват, че езикът, бюрокрацията, здравноосигурителният статус, мобилността, насилието, психичното здраве и употребата на вещества оформят достъпа до здравна и психична подкрепа при мигрантски секс работнички в Германия[43]. Насилието и употребата на вещества са разгледани предимно като здравни рискове, докато останалите изброени фактори са непосредствено изследвани като бариери пред достъпа до услуги. Macioti, Garofalo Geymonat and Mai (2021) поставят специален акцент върху психичното здраве, като показват, че тревожност, травма, депресия, самота, социална изолация, употреба на вещества и страх от разкриване често остават невидими, когато предлаганите услуги мислят секс работничките основно през сексуално здраве или трафик[44].

Стигмата е друга централна тема. Jobe, Stockdale and O'Neill (2022), чрез включено изследване в общността, показват, че стигмата не е само социална нагласа; тя е вградена в срещите с предлаганите услуги, взаимодействия с полицията, системи за закрила и реакции на социалната държава[45]. Това е изключително важно за практическите препоръки: „доверие" не означава мек, психологически детайл, а условие за използваемост на помощта. Ако жената очаква да бъде осъдена, разкрита, третирана като престъпник, лоша майка, „наркоманка" или морално провалена, тя може да не потърси помощ, дори когато има сериозна нужда от нея. Следователно

---

[41] Johnson, L., Potter, L.C., Beeching, H., Bradbury, M., Matos, B., Sumner, G., Wills, L., Worthing, K., Aldridge, R.W., Feder, G., Hayward, A.C., Pathak, N., Platt, L., Story, A., Sultan, B. and Luchenski, S.A. (2023) 'Interventions to improve health and the determinants of health among sex workers in high-income countries: A systematic review', The Lancet Public Health, 8(2), pp. e141–e154. DOI: https://doi.org/10.1016/S2468-2667(22)00252-3

[42] Tiwana, R., Bandyopadhyay, S., Chandan, J.S., Christie, C., Croxford, S., Hallett, N., Molloy, E., Rozanski, M., Nessa, Y., Simms-Williams, N., Smailes, H., Taylor, J., Wang, Z. and Bradbury-Jones, C. (2026) 'The health needs of sex workers and the factors that enable or hinder their access to services: A co-produced, multimethod study in the United Kingdom', Health and Social Care in the Community, 2026(1), Article 6944421. DOI: https://doi.org/10.1155/hsc/6944421

[43] Lotysh, A., Tezcan-Güntekin, H., Kalinowski, O., Kaya, G., Kroehn-Liedtke, F., Mihaylova, H., Schouler-Ocak, M. and Rössler, W. (2025) 'An explorative qualitative study of barriers to the use of health and mental health services among migrant female sex workers in Germany and needs for action', Frontiers in Public Health, 12, Article 1464307. DOI: https://doi.org/10.3389/fpubh.2024.1464307

[44] Macioti, P.G., Garofalo Geymonat, G. and Mai, N. (2021) Sex Work and Mental Health: Access to Mental Health Services for People Who Sell Sex in Germany, Italy, Sweden, and the UK. Policy-relevant report. Berlin: Hydra e.V.
DOI: https://doi.org/10.26181/612EEF8A702B8

[45] Jobe, A., Stockdale, K. and O'Neill, M. (2022) 'Stigma and service provision for women selling sex: Findings from community-based participatory research', Ethics and Social Welfare, 16(2), pp. 112–128.
DOI: https://doi.org/10.1080/17496535.2021.2018476

услугите трябва да бъдат проектирани така, че още първият контакт да намалява страха, а не да го потвърждава.

Дигиталната секс работа създава нови форми на риск и безопасност. Campbell et al. (2019) развиват понятието "преливащи се репертоари на безопасност" („blended safety repertoires"), за да опишат как онлайн секс работниците комбинират онлайн и офлайн практики за безопасност — проверка на клиенти, комуникационни стратегии, избор на място, управление на видимостта и споделяне на информация[46]. Този подход е важен, защото избягва два опростени извода: че онлайн работата е автоматично по-безопасна или че е автоматично по-експлоататирана. L'Hoiry et al. (2021/2024) разглеждат индикатори за сексуален трафик в сайтове за услуги за възрастни, но този тип изследвания трябва да се използват внимателно: повторени телефони, сходни профили, движение между градове или скриптиран език могат да бъдат индикатори за контрол, но не са доказателство сами по себе си[47]. Bhalerao et al. (2022) допълнително предупреждават, че непоисканият анти-трафик аутрийч чрез автоматизирано извличане на данни на обяви и SMS съобщения може да бъде неефективен, да се преживява като спам и дори да увеличи риска[48]. Hamilton, Barakat and Redmiles (2022) показват, че дигиталната секс работа може да носи повече контрол и доход, но и нови рискове: видимост, загуба на поверителност, несигурност на плащанията, зависимост от платформи, тормоз от клиенти и психично натоварване[49]. Следователно дигиталната безопасност трябва да бъде част от правната и социалната подкрепа.

Накрая, литературата върху изхода от секс работата, десистънс[50] и права показва, че „изходът" от секс работата не е еднократно решение. Matthews et al. (2014) анализират излизането от проституция като процес, който изисква жилище, доход, правна помощ, психично здраве, безопасност, подкрепа при зависимости и време[51]. Shareck et al. (2024) също показват, че подкрепата при напускане трябва да бъде интегрирана и дългосрочна, защото бариерите включват зависимости, физическо и психично здраве, нездравословни отношения, правни проблеми, жилищна и икономическа нестабилност и липса на трудови умения[52]. В този смисъл

[46] Campbell, R., Sanders, T., Scoular, J., Pitcher, J. and Cunningham, S. (2019) 'Risking safety and rights: Online sex work, crimes and "blended safety repertoires"', The British Journal of Sociology, 70(4), pp. 1539–1560.
DOI: https://doi.org/10.1111/1468-4446.12493

[47] L'Hoiry, X., Moretti, A. and Antonopoulos, G.A. (2021/2024) 'Identifying sex trafficking in Adult Services Websites: An exploratory study with a British police force', Trends in Organized Crime, 27(1), pp. 34–55.
DOI: https://doi.org/10.1007/s12117-021-09414-1

[48] Вече цитирано.

[49] Hamilton, V., Barakat, H. and Redmiles, E.M. (2022) 'Risk, resilience and reward: Impacts of shifting to digital sex work', Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction, 6(CSCW2), Article 537, pp. 1–37. DOI: https://doi.org/10.1145/3555650

[50] Десистънс (от англ. desistance) е понятие от криминологията и социологията, което обозначава процеса на постепенно преустановяване на определена дейност или поведение, а не еднократен акт на отказ. То подчертава, че промяната често е продължителна, нелинейна и зависима от социални отношения, идентичност, материални ресурси и житейски възможности. В контекста на секс работата понятието се използва за анализ на постепенното напускане на сектора, включително периоди на прекъсване, връщане и преориентиране към други източници на доход.

[51] Matthews, R., Easton, H., Young, L. and Bindel, J. (2014) Exiting Prostitution: A Study in Female Desistance. London: Palgrave Macmillan. DOI: https://doi.org/10.1057/9781137289421

[52] Shareck, M., Buhariwala, P., Hassan, M., Balla, E. and O'Campo, P. (2024) 'Supporting Women Exit Sex Work: A Contribution Analysis of the Exit Doors Here Integrated Care Program in Toronto, Canada', International Journal of Integrated Care, 24(1), Article 22, pp. 1–13. DOI: https://doi.org/10.5334/ijic.7700

подкрепата, ориентирана към изход може да бъде важна, но само ако е доброволна, практична, дългосрочна и не е предварително условие за получаване на помощ.

Като цяло академичната литература подкрепя три основни извода. Първо, рискът от трафик, насилие и експлоатация трябва да се мисли структурно — през бедност, миграция, правна среда, подлагане на полицейски контрол, стигма, здраве, жилище, дигитална видимост, партньорски контрол и липса на алтернативи. Второ, нуждите на секс работничките не са само здравни или информационни. Те включват условия за безопасно приближаване към помощ: поверителност, контрол върху следващите стъпки, практическа първа подкрепа, неосъдително отношение и защита от наказание или разкриване. Трето, нито анти-трафик рамката, нито здравната рамка, нито рамката около правата са достатъчни сами по себе си. По-полезният подход е да се държат заедно: да се разпознават принуда, експлоатация и контрол, без всички жени да бъдат сведени до пасивни жертви; но и да се признава агентност, без да се заличават насилието, бедността, зависимостта и липсата на реални алтернативи.

IV. Емпирични находки от теренните интервюта

Емпиричният материал позволява аналитичната рамка да бъде проверена срещу конкретни разкази. Той не доказва, че „секс работа“ и „трафик“ са тъждествени категории, но и не омаловажава описаните механизми на принуда, зависимост и насилие. Следващите секции описват как ограниченията се съчетават в реални биографии, като се разграничават преживявания, изследователска интерпретация и правни квалификации. В тези разкази уязвимостта се оформя в пресечната точка между бедност, грижа за близки, стигма, полицейски практики, жилищна несигурност, здравни ограничения, интимни отношения и дигитална видимост. Не всички фактори се срещат във всяко интервю. Значението им е в това как се комбинират и ограничават отказа, търсенето на подкрепа и свободата на решение. Оттук не търсихме дълъг списък препоръки, а малък брой условия за използваема защита: нисък праг, поверителност, ненаказващ достъп, информиран за травмата подход, подкрепа, основана на права, дизайн, информиран от секс работнички, здравеопазване, правна помощ, дигитална безопасност, реакция при насилие, жилищна и доходова подкрепа, документи, психично здраве и доброволни възможности за изход.

Ключовият практически извод е, че помощта трябва да бъде проектирана така, че жената да може да се приближи към нея, без да загуби безопасност, доход, достойнство, анонимност или контрол. Това е общата точка, в която анти-трафик литературата, общественото здраве, академичната критика и знанието, водено от секс работници могат да бъдат събрани в една работеща рамка. Същевременно, за да се сведат само до най-необходимите препоръки, от ключово значение беше да се осмисли българският контекст по настоящем.

1. От „жертва или автономен субект“ към ограничени възможности за достоен живот

Публичният разговор често противопоставя три фигури: абсолютната жертва, която трябва да бъде спасена; напълно автономния субект, който е направил свободен избор; и морално виновния човек, който сам трябва да носи всички последствия. Материалът от интервютата не се побира лесно в нито една от тях. Част от жените описват крайна бедност, институционално изключване, здравни проблеми и натрупано насилие. Други разглеждат секс работата като организирана икономическа стратегия, но преживяват партньорски контрол, разкриване, срам и зависимост. Това различие изисква анализ на конкретните условия на действие, а не предварително морално отсъждане.

Ако всички жени бъдат описани само като жертви на трафик, се губи способността да се видят техните стратегии, пресмятания, граници и решения. Ако всички бъдат описани само като хора,

упражняващи свободен избор, се губи от поглед колко силно този избор може да бъде стеснен от материални задължения, насилие и липса на алтернативи. Yingwana, Walker and Etchart (2019) предлагат Sex Work, Exploitation and Migration/Mobility Model — модел, който разграничава секс работата, експлоатацията и миграцията/мобилността, като едновременно отчита възможните им припокривания[53]. Той се основава на изследване със секс работници и техни организации в Южна Африка и цели да преодолее противопоставянето между защитата на правата на секс работниците и противодействието на трафика.

В този материал е по-точно да говорим за ограничени възможности за достоен живот. Жените действат: намират клиенти, осигуряват подслон, издържат семейства, търсят лекарства, поддържат обяви, проверяват контакти и правят сложни финансови сметки. Но действията им се случват в коридор от възможности, който често прави стандартните препоръки — „подай сигнал“, „започни работа“, „запиши се за услуга“ — практически недостъпни. Подкрепата трябва да разбере причините за този парадокс, преди да предлага следващ ход.

Този тесен коридор се вижда в интервю №1: жена с дълъг опит на улична работа описва натрупани ограничения в образованието, здравето и доходите, както и дълбок срам и усещане за безизходица. Разказът не е „типичен случай“, а пример за това как няколко кризи могат да се усилват взаимно.[54] Този тесен коридор на житейски възможности се вижда ясно в историята на Ю*, която навигира ежедневието си през призмата на дълбок срам, безизходица и физически срив след години улична работа и тежка зависимост.

Интервю №1

Ю. израства в специфична среда на маргинализация, като преминава през Трудово-възпитателно училище (ТВУ) в с. Я и остава без завършен 3-ти клас. На улицата в района на Централна гара и Трето РУ влиза едва 23-годишна, но опитът ѝ със сексуалната експлоатация и насилието датира още от детска възраст (13–14 г.). През годините тя навигира в поле, доминирано от улични рискове, натиск от сводници и принудителни криминални траектории — включително изтърпяване на няколко ефективни присъди в затвора (последната през 2023 г.), след като поема вината за продажба на хероин вместо тогавашния си интимен партньор.*

В настоящия момент Ю. се намира в състояние на пълен физически и психически срив, породен от системната и дългогодишна употреба на високорискови вещества (хероин, метадон, „билка“ и прекомерна злоупотреба с пико/кристали). Физическото ѝ здраве е критично застрашено от сериозни хронични увреждания — тромбофлебит и масивна открита рана на крака, придружени от загуба на около 40 кг тегло и опадане на зъбите. Настоящото ѝ битие е разкъсано между

[53] Yingwana, N., Walker, R. and Etchart, A. (2019) ‘Sex Work, Migration, and Human Trafficking in South Africa: From polarised arguments to potential partnerships’, Anti-Trafficking Review, 12, pp. 74–90. DOI: https://doi.org/10.14197/atr.201219125

[54] В следващите казуси са запазени механизмите, необходими за анализа, но част от възрастите, местата, медицинските подробности и семейните комбинации са обобщени. Това не променя посочените в интервютата нужди и отношения, а намалява риска жените да бъдат разпознати чрез съчетаване на косвени белези. Имената на интервюираните не са споменати с цел анонимност. Анонимизирани са и разпознаваеми населени места. Интервю №1, София 11.02.2025 г.

жилище с лоши условия в столичен квартал, където живее неформално с болната си майка, и хостелите в центъра на София, където се събира с роднини и търси ежедневни ликвидни средства.

Въпреки че Ю. проявява активна деятелност в опита си да помага финансово на децата си и да поддържа връзка с внучето си, нейният времеви хоризонт е напълно затлачен и свит до 24-часовия цикъл на набавяне на дозата и преживяване на поредната нощ в студа. Тя няма здравни осигуровки, не е търсила социални помощи от институциите и се движи в капсулирана социална среда, която постоянно репродуцира употребата. Секс работата за нея вече не съдържа никакъв елемент на икономическо пресмятане; тя е изцяло подчинена на дълбок срам, стигма и липса на каквато и да е защитена алтернатива. Именно този мултикризисен контекст прави стандартните социални програми и пазарни изисквания напълно неприложими към нейната реалност.

„Сега съм стара, със срам го работя. Сега от немай на къде го правя. [...] Не знам от кой край да го подхвана. [...] Гледам снимките и не мога да се позная."

Жената е едновременно активен субект (изчислява бюджети, издържа близки, намира начини да оцелее) и структурно затлачен индивид, чийто избор е изцяло стеснен от липсата на образование и достъпни алтернативи. Този случай показва едновременно способност за действие и тежко структурно ограничение. Жената планира и се грижи за други хора, но реалните ѝ варианти за жилище, лечение и доход са силно стеснени. Аналитичната задача е да се видят и двете страни, без преживяването да се превръща нито в героичен разказ, нито в административна диагноза.

2. Две икономики на оцеляване

Интервютата очертават две различни конфигурации на секс работа, риск и нужди. Те не изчерпват цялото поле и не бива да се четат като твърда типология. Същевременно помагат да се види защо една обща, уеднаквена услуга „за секс работнички" би пропуснала същността на проблемите.

Първата конфигурация може да бъде наречена „икономика на непосредственото оцеляване". Тя се вижда най-ясно при част от интервюираните жени, работещи на улицата в условия на крайна маргинализация. Ежедневният доход е едновременно храна, подслон, лекарства, грижа за дете или болен близък и възможност да бъде отложена следващата криза. Описани са прекъснато образование, ранно институционално изключване, нестабилно жилище, зависимост от дребни парични потоци, здравословни проблеми и преживяно насилие. Това е описание на конкретните интервюта, а не характеристика на всички улично работещи жени. В тази икономика бъдещето е далечен хоризонт. Институциите работят чрез записване, документи, изчакване, повторни срещи и предварителни условия, докато спешните разходи имат ежедневен падеж. Затова формулировката „достъп до услуги" остава празна, ако не отговори на въпросите: достъп кога, при каква цена, през какъв канал, с какъв риск от разкриване и с каква непосредствена практическа полза?

Рискът от капсулиране в този спешен режим се усложнява, когато жените трябва да покриват денонощни материални разходи за подслон, напълно откъснати от официалната система за

социална закрила. Например, интервю №2 показва напрежението между формалната заетост и ежедневния подслон. Жена, която се грижи за малко дете, описва необходимостта да набавя средства за нощувка ден за ден. „Как да работя [редовна работа], като всеки ден ми искат пари в хостела“, пита тя. Месечната заплата може да изглежда като стабилност от гледна точка на политиките, но не решава разхода, който е дължим още тази вечер. Така нередовният доход остава непосредствено използваем, а по-сигурната на пръв поглед алтернатива е недостъпна без преходна подкрепа.[55]

Интервю №2

А., която е бивша хероинозависима (спряла след раждането), излиза всяка вечер на централна локация единствено за да плати дневния наем на хостела (25-30 лв./ 15 EUR), в който отглежда малкото си дете на 2 г. и 6 м. Тя има натрупана тежка криминална история и биография, белязана от престои в затвора (най-дългият от които 6 години и 6 месеца за побой и грабеж), работи на улицата от 1995-1996 г. и менажира оцеляването си изцяло сама, без подкрепа от социалните служби за детето.

Интервю №3 добавя сезонното и семейното измерение[56]. Жената описва зимата като период на силно намаляващи приходи, докато разходите за подслон и грижа за деца и болен родител продължават. Липсата на здравно осигуряване и проблемите с физическото здраве допълнително стесняват възможностите ѝ.

Интервю №3

В същия капан на ежедневното ликвидно оцеляване попада и Л. на 45 г., от малък град в Северозападна България, с 6 деца и 4 внучета, завършила едва 4-ти клас. Тя плаща 25 лв. (12.5 EUR) на ден за хостел, където се грижи за две от непълнолетните си деца (на 9 и 11 г.) и за тежко болната си майка. Употребява кристали от 2018 г. (достигала до 1 грам на ден), работи в популярна зона от 25 години и описва януари и февруари като „най-гладните месеци“, в които понякога се прибира с „0 лв.“. Тя няма здравни осигуровки, страда от астма, проблеми с бъбреците и частично увредено зрение след физически побой по главата от бивш партньор.

Този разказ показва, че „нужда от доход“ често означава поддържане на цяло домакинство, а не само индивидуално оцеляване.

Интервю №4 показва несъответствието между социалното плащане и реалните разходи за живот и лечение[57]. Жена с трайно увреждане и семейни задължения разчита на ограничена пенсия, допълнителни доходи и неформални заеми. Тази мрежа на доверие е ресурс за оцеляване, но не може да замени устойчивата медицинска и жилищна подкрепа.

[55] Интервю №2, София, 11.02.2025
[56] Интервю №3, София, 11.02.2025
[57] Интервю №4, София, 14.02.2025

Интервю №4

Натискът на уличната среда се усложнява допълнително при пресичане на здравна инвалидизация и семейни кризи, както е при С. Жена на 44 години, преместила се в София на 7-годишна възраст, тя е с ампутирана ръка поради запушени вени. Получава 430 лв. (215 EUR) пенсия за инвалидност, но наемът ѝ в хостела възлиза на 600 лв. (300 EUR) на месец. Оцеляването ѝ е обвързано с нейния син, който е бил в затвора и в психиатрична институция, употребява системно синтетични канабиноиди („билка“) и проявява тежка агресия. С излиза на популярна транспортна локация за секс работа и просия от познати, като същевременно натрупва дългове към местни търговци: „Взимам заеми от магазина, имам 100 лв. борч, и на гарата взимам борчове. Има българки дето ме жалят от магазините.“ Тя страда от запушен бъбрек, но няма 200 лв. (100 EUR) за лекарства и 900 лв. (450 EUR), които ѝ искат за операция, въпреки че формално е здравно осигурена чрез пенсията си.

Тези разкази показват материалното ядро на икономиката на непосредственото оцеляване. Доходът, подслонът, лечението и грижата се организират в кратък цикъл, докато формалната социална подкрепа предполага документи, време и възможност за изчакване. Неформалните заеми компенсират част от непосредствената липса, но могат да задълбочат зависимостта. Добрият първи контакт трябва да намалява тази несъвместимост между времето на услугата и времето на живота.

Втората конфигурация може да бъде наречена „икономика на контролираната тайна“. Тя се наблюдава при жени, които работят по адреси и чрез обяви и понякога разполагат с по-високо образование, по-ясни стратегии за подбор на клиенти и по-голяма способност за финансово планиране. Рискът обаче не изчезва. Той може да премине към контрол върху дохода, интимни отношения, жилище, дигитални следи и страх от разкриване пред близките. Сравнителното предимство на работата на закрито не изключва експлоатация или изолация. Така двете групи стоят в различни форми на уязвимост. Едната е прекалено изложена; другата е прекалено скрита. Едната оцелява чрез видимост на улицата; другата оцелява чрез невидимост пред близки, институции и обществото. Общото между тях не е припокриващ се профил, а нуждата от помощ, която не подкопава крехката сигурност и относителна безопасност, която са успели да изградят в един често брутален контекст.

Интервю №5 показва как секс работата може да бъде използвана като прагматична стратегия за съчетаване на доход и грижа за дете[58].

Вътрешното разслоение и цената на секретността се виждат в историята на Я. — 40-годишна, от София, която живее в собствено жилище и сама отглежда 14-годишния си син. Завършила е висше образование с артистична специалност и продава ръчно изработени изделия онлайн и по базари, но разчита на секс работата няколко пъти в седмицата като основен доход, за да съчетава заетостта с грижата за детето. Наративът на Я. показва как секс работата на закрито може да бъде калибрирана като прагматичен икономически инструмент за компенсиране на пазарните дефицити и липсата на гъвкавост в социалната система: „Разделих се с бащата на детето, когато то беше на 2 г. Бащата е в Германия и не се интересува... не плаща издръжка. [...]

[58] Интервю №5, София, 27.02.2025

Започнах да проституирам, когато детето ходеше на детска градина, защото никой работодател няма да те търпи през седмица да си в болничен. [...”

Тя е изградила автономна система за защита - работи само през деня, на неин терен или в апартамент на приятел, който стои в кухнята, разчита на камери в блока и приятелки за проверка, като 95% от клиентите ѝ са редовни, „семейни и интелигентни мъже“. Тя не е здравно осигурена, но проявява активен интерес към възстановяване на правата си и нископрагови медицински консултации.

Интервюираната има образование и друга самостоятелна дейност, но традиционната заетост ѝ предлага недостатъчна гъвкавост. Тя описва собствен набор от предпазни практики: ограничено работно време, подбор на контакти и доверени хора, които могат да помогнат при необходимост. Едновременно с това липсата на здравноосигурителни права остава сериозна бариера. Следователно повече контрол върху работната организация може да съществува заедно с административна и социална несигурност.

Интервю №7 показва обратната страна на видимия доход. Жената съобщава за значителни приходи през определени периоди, но разказва и за контролиращи партньорства, ограничаване на контактите и изземване на средства. Така високият оборот не се превръща непременно във финансова автономия. В същия разказ се появяват жилищна несигурност, психично изтощение и употреба на вещества като опит за справяне с напрежението. Ключовите въпроси тук не са единствено „колко печели“, а „кой контролира средствата“ и „може ли да отказва или да напусне определено отношение“.[59]

Интервю №7

Рискът от капсулиране и системно изземване на ресурси обаче се демонстрира драматично при някои от по-младите жени, навлезли в сектора. Д. е на 21 г., от София, преживява смъртта на майка си (за която вярва, че е убита от приятеля ѝ) и започва секс работа на 15-годишна възраст, след като партньорът на майка ѝ я пребива и изгонва. Въвлечена е от неформални мрежи, които ѝ плащат първия наем и депозит за апартамент, но след това изземват доходите ѝ (делили са 50/50) и ѝ забраняват да се вижда с приятели. По-късно тя преминава през дълги съжителства с контролиращи и експлоатационни мъже - единият е бивш затворник и зависим от кристали, който харчи парите ѝ; вторият — упражняващ тежко насилие и ограничаващ контактите ѝ. Въпреки че според нея е изкарвала до 30 000 лв. (15 000 EUR) на месец, работейки денонощно чрез обяви в популярен уебсайт, тя не успява да спести нищо за целта си — покупка на собствено жилище, тъй като мъжете ѝ вземат средствата. Употребява кокаин, метаамфетамини и пико кристали като функционален стимулант: „Взимаш пико кристали, за да не изпитваш нищо. Иначе съм ревяла. Наркотиците ми помагат да не полудея.“ Изгонена от квартирата, в която е живяла със своя интимен партньор, в момента живее при брат си, намира се в тежка депресия и крие дейността си от него.

Интервю №6 въвежда административните и бюрократични бариери пред желаната промяна, които блокират опитите за изход от сивата зона. Жена с професионално образование описва

[59] Интервю №7, София, 04.03.2025

търсене на друга заетост и интерес към допълнителна квалификация, но среща формални изисквания и финансови затруднения. Тя посочва и конкретни здравни потребности. Това не доказва, че нискоквалифицираният труд навсякъде е недостъпен, но показва как комбинацията от документи, доход и здраве може да прекъсне индивидуалния план за преход. Подкрепата тук трябва да включва проверка на реалните образователни възможности и съдействие, а не само призив „намери си друга работа“.[60]

Интервю №6

Дл. е на 27 г., от 6 години в София, има диплома от професионална гимназия, но живее с приятел в столичен квартал. Приятелят ѝ е мануален работник, който е с хазартна зависимост и разходва голяма част от техните финансови средства. Дл. работи по адреси с постоянни клиенти, или с други момичета и с шофьор, с който дели 50/50. Тя постоянно търси алтернативна легална заетост (рецепционистка, цветарка, хигиенистка), но се сблъсква с бюрократични стени: „Бях на интервю за работа в центъра... за хигиенистка, но ми поискаха диплома за завършено средно образование.“ Не е здравно осигурена, има текущ здравословен проблем, спряла е да работи и плаща скъпи медицински прегледи, като проявява интерес към завършване на вечерно училище или курсове (например за козметични услуги), за да се легитимира на пазара на труда.

Икономиката на контролираната тайна демонстрира как високите финансови обеми и дигиталната автономност могат да маскират тежки форми на капсулирана експлоатация и изолация. Докато на улицата уязвимостта е изложена и видима, тук тя е затворена зад стените на наети апартаменти и емоционални зависимости. Контролиращите фигури (интимни партньори, рецидивисти или „шофьори“) изсмукват финансовия капитал на жените, превръщайки заетостта им в чиста икономика на изземването. Ситуацията се утежнява от факта, че официалният пазар на труда в България поставя нереалистично високи и формални изисквания за дипломи и опит за най-нискоквалифицираните позиции (като хигиенистки), което практически затваря вратите за легален изход и принуждава жените да се връщат към безбариерния доход от секс услугите, за да покриват наеми и медицински разходи.

3. Онлайн рисковете: телефонът като работно място

Анализирайки онлайн и офлайн рисковете, материалът и литературата показват, че това не са два отделни свята. За жените, които работят по адреси и обяви, телефонът и дигиталните канали са част от работната инфраструктура: чрез тях се поддържа видимост, намират се клиенти, управляват се срещи, филтрира се риск, осигурява се логистиката. В същото време точно тази видимост оставя следи и създава нови възможности за разкриване, натиск, контрол и изнудване. Изследването на Hamilton, Barakat и Redmiles върху преминаването към дигитална секс работа показва същата постоянна осцилация между онлайн и офлайн полето: онлайн работата може да носи ползи за финансовото и физическото благополучие, но създава нови дигитални и психично-здравни рискове, защото изисква по-голяма публична видимост в повече платформи.

[60] Интервю № 6, София 28.02.2025

Емпиричният корпус документира ползване на обяви, страх от разкриване и описани отношения на контрол. Публично разпространение на интимни изображения, алгоритмично следене и други дигитални злоупотреби присъстват в литературата като релевантни рискове, но не могат да бъдат представени като установени случаи в тези интервюта.

Интервю №7 прави видима двойната функция на телефона: инструмент за работа и източник на напрежение. Жената описва публикуването на обява като част от сутрешната си рутина, но същевременно разказва за партньорско следене, страх от заплахи и постоянна необходимост да поддържа контакт с клиенти. Дигиталната видимост на професионалния профил съществува успоредно със силна тайна в личния живот. Това увеличава залога на всяко непоискано съобщение от подкрепяща организация.

Практиката телефонът да се възприема едновременно като основно работно място, щит за сигурност и източник на екстремен психологически натиск е ежедневие за Д[61]*. Тя описва пълната си зависимост от платформите и дигиталния навик, който я вкарва в непрекъснат режим на работа: „Ставам и първата ми работа е да си пусна обявата в [този сайт]. [...] Наркотиците ми помагат да не полудея.“ За нея телефонът е дигитална следа — през него контролиращите партньори следят графиците и клиентите ѝ, а заплахите от бивши мениджъри и сутеньори се материализират директно в дигиталното пространство („Заплашваха ме – ще ти се стъжни“), затваряйки я в капан, където публичната видимост на обявата контрастира с пълната ѝ социална изолация.*

Този детайл потвърждава, че дигиталната секс работа в българския контекст не може да се разглежда едностранчиво нито като абсолютна автономия, нито като механичен инструмент за трафик. Телефонът се превръжа в дигитално работно място, което изисква денонощно присъствие, поддържане на профили и непрекъснато управление на обяви. Тази постоянна онлайн експозиция обаче генерира специфична дигитална уязвимост — “doxxing”, риск от разкриване на семейната тайна и улесняване на психическия тормоз и следенето от страна на контролиращи трети лица. Технологичният аутрийч от страна на подкрепящите организации трябва да съобразява този деликатен баланс, тъй като всяко инвазивно изпращане на съобщения може да компрометира сигурността на жената пред хората, които контролират устройството ѝ.

Този разказ не доказва, че онлайн работата е изцяло автономна или че е по дефиниция форма на трафик. Телефонът съчетава функции на работно място, механизъм за подбор на контакти и възможен канал за контрол. Международната литература разглежда и други рискове — злоупотреба с изображения, публично разкриване и зависимост от платформи — но честотата на тези събития не е установена в осемте интервюта. За практиката следва основно правило: преди дигитален контакт трябва да се провери дали каналът, времето и видимостта на съобщението са

[61] Интервю №7, София, 04.03.2025

безопасни[62],[63].

4. Насилието като среда

В стандартните доклади насилието често се появява като отделна категория: преживяно насилие, риск от насилие, насочване при насилие. Това е необходимо, но недостатъчно. При секс работничките, особено при жените в най-маргинализирани ситуации, насилието не е само събитие, което се случва понякога. То е среда, в която се вземат решения. Интервютата показват точно такава среда. При улично работещите жени насилието се натрупва през различни места и периоди от живота: ранна институционализация, крайна бедност, улична експозиция, зависимости, предишна криминализация, физически нападения, сексуално насилие, полицейско насилие, тежки здравни последици и липса на безопасен път към защита. Материалът не позволява да твърдим колко чести са тези преживявания в по-широката група, но позволява да видим как насилието организира жизнената възможност: къде жената работи, кога излиза, кого избягва, на кого вярва, какво употребява, какво премълчава и защо институцията може да изглежда не като защита, а като допълнителен риск.

Натрупаното и хронично насилие буквално пренаписва жизнените пространства на жените и изгражда стени от недоверие към правоохранителните институции. В интервю №3 има разказ за тежко насилие от страна на лица, възприемани като представители на правоохранителните органи.

Интервю №3

***Л**. описва брутално преживяване отпреди 20 години, когато лица с полицейска униформа я качват в кола и я изнасилват в гора край неголям град. Л. успява да се върне в града от мястото на насилието като намира охрана на крайпътен ресторант и моли за помощ. Този ранен опит с насилие от държавни власти се преплита с по-късен тежък битов тормоз от бащата на детето ѝ, който увреждa трайно нейното зрение чрез силен удар по главата. Употребата на стимуланти се явява функционално средство за удържане на насилието в ежедневието: „Да спра наркотика, аз не мога да се понасям. [...] На кристали съм... Ако не го пуша, става като бомба, събаря ме. Като друсам – не спя, не ям, работя, грижа се за децата, първо за тях. Гледам снимките и не мога да се позная“.*

Интервю №1 описва насилие в ранна възраст: Насилието като среда се потвърждава и от физическите последици при **Ю.**, която разказва за спукан череп с пистолет от клиент на

[62] Campbell, R., Sanders, T., Scoular, J., Pitcher, J. and Cunningham, S. (2019) 'Risking safety and rights: Online sex work, crimes and "blended safety repertoires"', The British Journal of Sociology, 70(4), pp. 1539–1560. DOI: https://doi.org/10.1111/1468-4446.12493

[63] Bhalerao, R., McDonald, N., Barakat, H., Hamilton, V., McCoy, D. and Redmiles, E.M. (2022) 'Ethics and efficacy of unsolicited anti-trafficking SMS outreach', Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction, 6(CSCW2), Article 358. DOI: https://doi.org/10.1145/3555083

централна транспортна локация, когато е била едва 13-14 годишна[64]. В интервю №7 се появяват дълготрайни отношения на интимен контрол. В интервю №5 жената споменава заплахи от бивш партньор. Това са различни биографии и непотвърдени по съдебен ред разкази за преживявания, но заедно показват как натрупаното недоверие може да направи формалната защита трудно достъпна.[65],[66]

Систематичният преглед на Deering et al. (2014)[67] показва, че насилието срещу секс работници не може да бъде обяснено само с индивидуални фактори; значение имат социални, политически, икономически и междуличностни условия[68]. Това е важно за интерпретацията: рискът не е само от „опасен клиент", а може да е свързан с жилище, стигма, полиция, доход, партньори, работна среда и невъзможност за безопасно търсене на подкрепа. Същият извод се появява и при Platt и колектив, чийто вече цитиран систематичен преглед и мета-анализ показва, че репресивното полицейско прилагане и криминализиращи режими са свързани с по-високи рискове за здравето и безопасността на секс работниците. Особено силна е формулировката, че репресивното прилагане на полицейски мерки поставя на втори план безопасността, здравето и правата на секс работниците.

Това е пряко приложимо към българския материал. Когато жена е преживяла насилие от клиент, партньор или представител на институция, въпросът „защо не е потърсила помощ?" е погрешно поставен, тъй като въпросът по-скоро е какъв предишен опит ѝ е показал, че помощта може да не бъде безопасна. При жените, работещи по адреси и обяви, насилието изглежда различно. То не е непременно по-леко; често е по-малко видимо. Интервютата описват работни ситуации, в които контролът над пространството намалява част от рисковете от случайни клиенти, но основните заплахи идват от интимни партньори и контролиращи мъже: мъже, които предоставят защита, жилище или присъствие, но също могат да харчат парите, да упражняват натиск, да плашат, да удрят или да се превърнат в център на зависимост.

При работата на закрито насилието и контролът могат да бъдат по-малко видими. Интервю №7 описва последици от контролираща интимна връзка върху психичното състояние и социалните контакти; интервю №5 включва разказ за заплахи от бивш партньор. Интервю №8 въвежда друг източник на опасност — сериозно напрежение и насилие в семейната среда. Тези разкази не трябва да се сливат в един модел.

Психосоматичен капан и капсулиран тормоз

В затворените пространства на апартаментите насилието се трансформира в психосоматичен капан и капсулиран тормоз. Психическото рухване и физическото отблъскване от докосване се виждат при Д., чийто втори съжител ѝ посяга системно и ограничава контактите ѝ, оставяйки я в състояние на депресия и дълбока травма: „Сега се дърпам, като някой ме прегърне. [...] И не ме е удрял, но другия много ми посягаше." Дори при автономни жени като Я. заплахата от партньорско насилие е постоянна фонова среда — тя преживява заплахи за живота си от ревнив бивш*

[64] Интервю №1, София, 11.02.2025
[65] Интервю №3, София, 11.02.2025
[66] Интервю №1, София, 11.02.2025
[67] Вече цитирано.
[68] Вече цитирано.

партньор, бивш полицай: „Ти ще лежиш в земята, а аз в затвора“.Насилието и тормозът в близката среда могат да се проявяват и в отношенията между поколенията — от деца към родители, както е при С.— 47 г., чиято 20-годишна дъщеря употребява наркотици и проявява екстремна агресия у дома: „Дъщеря ми ми посяга... само нож не ми вади.“ В подобни ситуации, насилието е нормализирано, то е част от ежедневието, което постепенно подкопава защитните механизми и прави още по-труден и необозрим изхода от секс работа. Общото е, че помощта не може да предполага, че единственият източник на риск е клиент или „трафикант“ като външно лице.[69],[70],[71]

Ето защо е важно да излезем отвъд стереотипния образ на трафиканта, доколкото контролът понякога се появява в отношения на близост, обещана защита, общо жилище или зависимост от логистична помощ. Такива отношения сами по себе си не доказват трафик на хора. Но когато са съчетани със заплахи, икономически контрол и присвояване на приходи, ограничения на контактите и невъзможност за отказ, това изисква професионална оценка за насилие, експлоатация и евентуално трафик. Разговорът трябва да започва от конкретните отношения, не от предварително поставения етикет. Това е причината да мислим насилието като среда. Като инцидент, предлаганата услуга вероятно ще чака жената да назове конкретно престъпление. Ако го мислим като среда, в рамката на услугата ще питаме за условията, които стесняват свободата ѝ: кой контролира парите, телефона, адреса, клиентите, движението, децата, документите, здравето, тайните и страха. В тази перспектива сексуалното насилие, домашното насилие, икономическата експлоатация, полицейското насилие, дигиталното изнудване, зависимостта и здравното изоставяне не са отделни „сектори“. Те са различни входове към една и съща задача: да се възстанови капацитетът на жената да избира, отказва, търси помощ, поставя граници и оцелява без да бъде допълнително изложена.

Тук здравната рамка също е важна, но само ако не остане тяснодефинирана, т.е. здравната помощ за секс работнички не трябва да започва и свършва с тестове. Интервютата показват защо здравето не може да бъде отделено от насилието и жилището. При някои улично работещи жени се описват тежки хронични проблеми, липса на средства за лечение и продължителна употреба на вещества. При други се появяват неосигурен статус, платени прегледи и психично натоварване. Тези различия изискват интегрирана здравна навигация, която да не се изчерпва с профилактични тестове.

Следователно насилието като среда включва не само конкретни актове на посегателство, но и отношенията и структурните ограничения, които правят тялото и живота по-несигурни. Когато лечение, жилище и безопасен доход са недостъпни, възможностите за отказ и промяна се стесняват. Тук е необходима не морална, а институционална и социална реакция. Ако насилието е среда, защитата не може да бъде еднократна реакция. Тя трябва да бъде инфраструктура: нископрагова, поверителна, практична, повторяема, неназидателна и способна да работи едновременно със здраве, страх, доход, жилище, партньори, полиция, деца, вещества и документи.

[69] Интервю №7, София, 04.03.2025
[70] Интервю №5, София 27.02.2025
[71] Интервю №8, София 09.04.2025

5. Парадоксът на търсенето на помощ

Една от най-честите слабости на институционалния език е, че той описва секс работничките като хора, които „не търсят помощ“, „не съдействат“, „не се идентифицират като жертви“ или „трудно се задържат в услуги“. Тези описания може да отразяват наблюдавани трудности, но и оставят впечатлението, че проблемът е в жените: в тяхното недоверие, хаотичност, неинформираност, „липса на мотивация“ или неспособност да направят правилния избор. Материалът и литературата сочат, че проблемът често не е липсата на нужда, а цената на търсенето на помощ. В интервютата отчетливо се виждат загубата на непосредствен доход, преживяното недоверие към институции и страхът от разкриване пред близки или контролиращи лица. Други рискове, като депортация или конкретни последици от закрилата на деца, са описани в международната литература, но не са самостоятелно установени в този корпус.

За някои жени тази цена може да бъде полицейско внимание или унижение след предишен негативен опит, за други - пропуснат доход, необходим за подслон или лечение; повишен риск от партньор или човек, който упражнява контрол; разкриване пред приятели и роднини, които не знаят за източника на доход; страх за стабилността на грижата за деца и зависими близки. Нерядко услугите, имплицитно или експлицитно, могат да поставят жената пред изискване незабавно да прекрати секс работата, без реална алтернатива, могат да промъкнат морализиращо отношение или стигматизиращ език или просто поставят необходимост от повторно разказване на трудни преживявания, без гаранция за реална помощ.

Това е парадоксът на търсенето на помощ: хората в най-висок риск могат да имат най-малко възможности да достигнат защитата, защото самият контакт носи разход или опасност. При уличната работа комбинацията от ежедневен наем, здраве, грижа и зависимост прави изискванията за документи, изчакване и редовни срещи трудно изпълними. Интервютата №2–4 показват три конкретни измерения на този механизъм — ежедневен падеж, сезонна несигурност и несъответствие между социални плащания и медицински разходи.

При жените, работещи по адреси и обяви, цената често е свързана с контрол върху разкриването. Жените може да имат сравнително повече ресурси и самостоятелни стратегии, но контактуването с услуга би могло да изложи семейната тайна, да предизвика партньорска реакция или да прекъсне доход. Затова конкретна помощ — здравна консултация, правна информация, подкрепа при контрол или квалификация — може да бъде желана без включване в цялостна процедура по “спасяване”. Оттук следва прост, но важен извод: информацията за права не е достатъчна, ако няма доверие, че упражняването на тези права няма да доведе до наказание или разрушаване на живота.

V. Условия за използваема подкрепа и защита

Емпиричните находки не очертават единен профил на секс работничките, а различни отношения между доход, грижа, сигурност, контрол и достъп до подкрепа. Осемте интервюта позволяват да се проследят механизми, но не и да се установява тяхната честота в България. Разказаните преживявания, аналитичните ни изводи и възможните правни квалификации следва да останат разграничени. Дискусията извежда от петте теми на емпиричната глава един общ въпрос: при какви условия формално наличната защита става действително използваема?

1. Ограничени възможности за достоен живот: отвъд „избор или принуда“

Материалът не се побира в противопоставянето между напълно автономен избор и пълна безпомощност. Жените организират доход, грижа, работни контакти и собствена безопасност, но възможностите им за отказ или промяна често са стеснени от бедност, зависимости, отношения на контрол и липса на реалистични алтернативи. Интервю №1 показва особено ясно, че деятелност може да съществува при крайно ограничен житейски хоризонт. Тук е полезна концепцията за „експлоатация в договорени граници“ на Mai, както и моделът, който разграничава секс работа, експлоатация и мобилност, без да отрича припокриванията им[72].

Същият подход изисква да не определяме предварително всяка жена като „жертва на трафик“, но и да не приемаме собственото ѝ описание на автономията като доказателство за липса на принуда. По-съществените въпроси са кой разполага с доходите, кой определя контактите и движението, има ли заплахи и какво би струвал отказът. Изследванията върху трафика от България добавят контекст за организирания контрол върху ресурсите, но не служат като доказателство, че същите отношения присъстват във всички интервюта[73]. Защитата следва да започва от конкретната ситуация, а не от изискване жената първо да приеме институционален етикет на жертва или автономна секс работничка.

[72] Mai, N. (2016) ‘“Too Much Suffering”: Understanding the Interplay between Migration, Bounded Exploitation and Trafficking through Nigerian Sex Workers’ Experiences’, Sociological Research Online, 21(4), pp. 159–172, https://doi.org/10.5153/sro.4158

[73] Yingwana, N., Walker, R. and Etchart, A. (2019) ‘Sex Work, Migration, and Human Trafficking in South Africa: From polarised arguments to potential partnerships’, Anti-Trafficking Review, 12, pp. 74–90, https://doi.org/10.14197/atr.201219125.

2. Две икономики на оцеляване: различно време, различна цена на помощта

Разграничението между „икономика на непосредственото оцеляване“ и „икономика на контролираната тайна“ е аналитично, а не твърда типология. При първата разходът за подслон, храна, лечение или грижа е дължим днес, докато институционалната помощ предполага записване, документи и изчакване. Интервюта №2–4 показват защо дори желана алтернатива на дохода може да е неприложима без преходна материална подкрепа. Следователно дребната, навременна помощ не е периферна благотворителност: тя може да създаде времето и безопасността, необходими за следващ избор.

При „контролираната тайна“ по-големият видим доход или контрол върху работния график не гарантират разполагаеми средства и сигурност. Интервю №5 показва значението на гъвкавостта при съчетаване на доход и грижа; №6 — препятствията пред търсенето на друга работа; №7 — разминаването между реализиран доход и действителен контрол върху него. Затова оценката на нуждите трябва да разглежда не само колко се печели, а кой управлява средствата, жилището и възможностите за промяна. Литературата за интегрирани интервенции подкрепя съчетаването на социална, доходова, правна и здравна помощ според конкретния случай, вместо предлагането на една и съща „пътека за изход“[74].

Здравната подкрепа също не може да се изчерпва с грижа за сексуалното здраве. В интервютата се срещат неосигурен здравен статус, нужда от лечение, психично изтощение и употреба на вещества, вплетени в жилищна и икономическа несигурност. Достъпна услуга би означавала не само тест или препоръка, а поверително съдействие за преглед, възстановяване на права, подходящ специалист и проследяване според желанието на жената[75].

3. Дигитална видимост: работен ресурс и риск

При работата чрез обяви и адреси телефонът е едновременно средство за доход, подбор на контакти и управление на безопасността. В интервю №7 същите канали са свързани със страх от разкриване и с отношения на партньорски контрол. Следователно дигиталната видимост не означава нито автоматична автономия, нито автоматично наличие на трафик. Международните

[74] Petrunov, G. (2011) ‘Managing money acquired from human trafficking: Case study of sex trafficking from Bulgaria to Western Europe’, Trends in Organized Crime, 14, pp. 165–183, https://doi.org/10.1007/s12117-011-9127-z

[75] Johnson, L. et al. (2023) ‘Interventions to improve health and the determinants of health among sex workers in high-income countries’, The Lancet Public Health, 8(2), pp. e141–e154, https://doi.org/10.1016/S2468-2667(22)00252-3

изследвания описват съчетаването на онлайн и офлайн „репертоари за безопасност“, наред с рискове за поверителността и психичното благополучие[76], [77], [78].

Оттук следва предпазливост и в собствения дигитален аутрийч на подкрепящите организации[79]. Непоискано съобщение към номер от обява може да бъде видяно от друг човек, да издаде чувствителна информация или да се възприеме като спам. Преди контакт са необходими съобразени с общността правила за канал, съдържание, час, съгласие и безопасен отговор[80].

4. Насилието като среда, а не изолиран инцидент

Интервютата свързват преживяно насилие с жилище, здраве, семейни отношения, доход, употреба на вещества и предишни контакти с институции. При част от работещите на улицата несигурността има видими, непосредствени измерения; при работата на закрито контролът може да бъде по-трудно забележим и да се упражнява от близки хора. Нито една от тези конфигурации не може да бъде сведена до опасността от отделен клиент. Международните систематични прегледи също показват ролята на работната, социалната, икономическата и правната среда за рисковете от насилие[81], [82].

Затова оценката на безопасността не бива да чака изрично съобщаване на престъпление или самоопределяне като жертва[83]. Тя може поверително да изследва възможността за отказ, достъпа до пари, документи и телефон, свободата на движение и отношенията, в които се упражнява натиск. Преживяното недоверие към полиция и услуги е практически релевантно: страхът от наказание, разкриване или лошо отношение може да възпрепятства сигнализирането. Тези обстоятелства насочват към професионална оценка и съгласувана защита, но сами по себе си не установяват правно трафик.

---

[76] Shareck, M. et al. (2024) ‘Supporting Women Exit Sex Work: A Contribution Analysis of the Exit Doors Here Integrated Care Program in Toronto, Canada’, International Journal of Integrated Care, 24(1), 22, https://doi.org/10.5334/ijic.7700.

[77] Campbell, R. et al. (2019) ‘Risking safety and rights: Online sex work, crimes and “blended safety repertoires”’, The British Journal of Sociology, 70(4), pp. 1539–1560, https://doi.org/10.1111/1468-4446.12493

[78] Hamilton, V., Barakat, H. and Redmiles, E.M. (2022) ‘Risk, resilience and reward: Impacts of shifting to digital sex work’, Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction, 6(CSCW2), Article 537, https://doi.org/10.1145/3555650.

[79] Bhalerao, R. et al. (2022) ‘Ethics and efficacy of unsolicited anti-trafficking SMS outreach’, Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction, 6(CSCW2), Article 358, https://doi.org/10.1145/3555083.

[80] Злоупотреба с изображения и публично разкриване са документирани рискове в литературата, но в осемте интервюта не е установена честотата им.

[81] Deering, K.N. et al. (2014) ‘A systematic review of the correlates of violence against sex workers’, American Journal of Public Health, 104(5), pp. e42–e54, https://doi.org/10.2105/AJPH.2014.301909;

[82] Platt, L. et al. (2018) ‘Associations between sex work laws and sex workers’ health: A systematic review and meta-analysis of quantitative and qualitative studies’, PLOS Medicine, 15(12), e1002680, https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1002680.

[83] Struyf, P. (2023) ‘To report or not to report? A systematic review of sex workers’ willingness to report violence and victimization to police’, Trauma, Violence, & Abuse, 24(5), pp. 3065–3077, https://doi.org/10.1177/15248380221122819

5. Парадоксът на търсенето на помощ: от налична към използваема защита

При двете икономики жените с най-голяма нужда могат да имат най-малко безопасни начини да потърсят подкрепа. За едни цената е пропуснат доход или отложено лечение, за други — разкриване пред близки, партньорска реакция или загуба на контрол върху информацията. Ето защо „не търси помощ“ не е обяснение: първо трябва да се разбере какво самият контакт може да ѝ струва. Изследванията на стигмата показват, че бариерите възникват и в практиките на институциите, не само в индивидуалните нагласи[84], [85].

Първият контакт е тест за безопасността на услугата, не административна формалност. Жената проверява дали ще бъде осъдена, разкрита, принудена да говори или незабавно насочена към полицията, без да знае какво следва. Затова контактът следва да допуска непълно саморазкриване; предварително да обяснява поверителността и законовите ѝ граници; да предлага малка, непосредствено полезна помощ и възможност разговорът да бъде прекъснат и подновен. Наред с въпроса „От какво имате нужда?“ е съществено да се попита: „Какво не бива да се случи след този разговор?“ Подаването на сигнал или прекратяването на секс работата не трябва да бъдат универсални входни условия за подкрепа, при спазване на приложимите задължения за защита.

Участие преди представителство е второто условие за използваема защита. Осемте интервюта не показват ясно оформена формална самоорганизация; това не доказва, че такава липсва в България. Вместо това се виждат различни неформални отношения на помощ, зависимост и доверие, които не бива автоматично да се приемат за безопасни посреднически канали. Публичното представителство може да изисква видимост, която част от жените не могат да си позволят. Международните примери с организации, водени от секс работници, показват, че знанието и подкрепата между равни могат да подобрят достъпа и да предотвратяват вредни „спасителни“ интервенции[86], [87], [88]. За „Дигнита“ това означава участие без излагане: доброволни и при възможност възнаградени консултации с жени с опит; анонимна обратна връзка; защитено обсъждане на езика, формулярите, работното време и каналите за контакт; проверка кои действия на самата услуга могат да изложат някого. Всяко включване предполага информирано

[84] European Sex Workers' Rights Alliance (ESWA) (2023) "Two Pairs of Gloves": Sex Workers' Experiences of Stigma and Discrimination in Healthcare Settings in Europe. Amsterdam: ESWA, https://www.eswalliance.org/two_pairs_of_gloves_sw_experiences_stigma_discrimination_healthcare_europe;
[85] Jobe, A., Stockdale, K. and O'Neill, M. (2022) 'Stigma and service provision for women selling sex: Findings from community-based participatory research', Ethics and Social Welfare, 16(2), pp. 112–128, https://doi.org/10.1080/17496535.2021.2018476.
[86] Global Alliance Against Traffic in Women (GAATW) (2018) Sex Workers Organising for Change: Self-representation, Community Mobilisation, and Working Conditions. Bangkok: GAATW, https://www.gaatw.org/resources/publications/941-sex-workers-organising-for-change
[87] Parmanand, S. (2019) 'The Philippine Sex Workers Collective: Struggling to be heard, not saved', Anti-Trafficking Review, 12, pp. 57–73, https://doi.org/10.14197/atr.201219124;
[88] Lam, E. and Lepp, A. (2019) 'Butterfly: Resisting the harms of anti-trafficking policies and fostering peer-based organising in Canada', Anti-Trafficking Review, 12, pp. 91–107, https://doi.org/10.14197/atr.201219126.

съгласие, минимизиране на личните данни и право на отказ, без това да засяга получаването на помощ. Подходът съответства на изследванията за включване на практическия опит в проектирането на политики и услуги.

Важно е да се различи направеното от предложеното: настоящият анализ съпоставя осем интервюта с литературата, но не е изследване чрез пълноценно участващо действие. Защитена проверка на изводите и препоръките с жени от различни позиции в сектора остава следваща възможна стъпка, а не вече извършена валидация. Тя има смисъл само ако обратната връзка действително променя процедурите — например кога се изпращат съобщения, какво се пита първо и какви видове помощ се предлагат. Иначе участието остава символично.

Публичният език също е част от защитата. Сензационният или морализиращ разказ може да направи жените видими единствено като проблем и невидими като хора със собствени решения. Използваемата защита пази анонимността и допуска корекция от опита на жените, без да изисква публично излагане.

VI. Заключение: от нужди към дизайн на използваема помощ

Ако вземем насериозно интервютата, литературата и самото задание, става ясно, че не можем да говорим за „нуждите на секс работничките“ като за единен списък. Заданието изисква анализ на рисковете от трафик, нуждите от информираност за права, бариерите и стимулите за търсене на помощ, както и онлайн и офлайн рисковете. Но наличният емпиричен материал показва, че тези нужди не стоят сами по себе си. Те са вградени в различни икономики на оцеляване. При жените, работещи на улицата нуждата често е непосредствена: храна, безопасна нощувка, здравна грижа, грижа при зависимост, защита от насилие, помощ с документи, подкрепа за деца или зависими близки, прекъсване на ежедневния цикъл на дълг и риск. При жените, работещи по адреси и обяви, нуждата често е по-безшумна, но не по-малко сериозна: поверителност, здравноосигурителни права, гинекологична грижа, защита от партньорски контрол, дигитална безопасност, възможност за обучение или преход към друг доход, правна информация, която не води автоматично до разкриване. Следователно основният практически въпрос не е „какви услуги да предложим?“, а **Как да бъдат проектирани услуги, така че жените да могат да ги използват без да станат по-уязвими?**

Този въпрос премества центъра от наличието на помощ към нейната използваемост. Услуга, която съществува, но изисква твърде много доверие, твърде много документи, твърде много видимост, твърде много време или твърде голяма промяна още в началото, може да бъде формално налична и практически недостъпна. Международните здравни насоки подкрепят този извод. СЗО настоява, че при ключовите групи, включително секс работничките, достъпът до здравни и социални услуги се възпрепятства от криминализация, стигма, дискриминация, насилие, липса на общностно овластяване и други нарушения на правата. Затова СЗО подчертава не само медицинските интервенции, но и правни, социални и общностни условия, без които услугите не достигат реално до хората.

Това означава, че в нашия контекст „достъп до здраве“ не е само направление към лекар. То е възможност жената да отиде на лекар без срам, без осъждане, без непосилни разходи, без разкриване пред близки, без страх, че употребата на вещества или секс работата ще я направят „незаслужаваща“ грижа. Същото важи и за правата. „Информираност за права“ не е само брошура. Едно право е използваемо, когато жената може да го упражни без непоносима цена. Ако подаването на сигнал я излага на насилие, ако възстановяването на здравни права изисква пари и бюрократична навигация, ако търсенето на помощ я принуждава да разкрие пред семейството си как изкарва доход, тогава правото остава формално. Тук се вижда защо дългите списъци с препоръки често се провалят. Те описват какво би било добре да съществува, но не винаги описват как човек стига до него.

1. Две пътеки, една философия

Вместо една обща услуга за „секс работнички“, материалът предполага две различни първоначални пътеки. Те не трябва да бъдат твърди категории. Жената не трябва да бъде „разпределяна“ завинаги в една от тях. Но като дизайн на помощта те са полезни, защото започват от различен ритъм на риска.

Пътека 1: Спешна стабилизация

Тази пътека е за жени, чието ежедневие е организирано от непосредствено оцеляване: улица, дневен наем, глад, студ, вещества, здравна криза, насилие, липса на документи, зависими близки. Интервютата описват жени с много ниско образование, ранна институционализация, тежки здравословни проблеми, употреба на високорискови вещества, предишна криминализация, преживяно насилие и ежедневна зависимост от малки парични потоци.

За тази група помощта не може да започва с „план за социална интеграция“, а със стабилизация на най-късия хоризонт:

- безопасна нощувка;
- храна и хигиена;
- медицинска помощ;
- помощ за лекарства;
- връзка с програми за зависимости и намаляване на вредите;
- информация за права при полицейски контакт;
- реакция при насилие;
- помощ с документи и здравни права;
- подкрепа, която отчита децата, родителите или зависимите близки.

Това не са „малки“ мерки, а първият праг на защита. Ако жената не може да преживее нощта, не може да мисли за бъдеще. Ако има отворена рана, болка или зависимост, не може да бъде стабилен „клиент“ на услуга. Ако трябва да изкара пари за хостел същия ден, не може да чака спазването на процедурите и регламента. Цитираните систематични прегледи показват, че насилието срещу секс работници е свързано не само с индивидуални характеристики, а със социални, физически, политически, икономически и междуличностни фактори. Авторите настояват за структурни интервенции, които отговарят на контекстуалните фактори, оформящи насилието. Именно затова спешната стабилизация не е благотворителна добавка, а структурна намеса: тя намалява зависимостта от най-опасните условия на оцеляване.

Пътека 2: Поверителни права и контрол

Втората пътека е за жени, които имат повече контрол върху работното пространство, дохода и организацията на срещите, но са уязвими през тайна, интимен контрол, дигитална следа, здравни прекъсвания и социална изолация. Интервютата описват жени с по-високо образование, работа по адреси и обяви, по-добра здравна култура, интерес към възстановяване на здравноосигурителни права, но също употреба на вещества за издържане на работата, страх от партньор или напрежение със семейство, което не знае източника на доход.

За тази група първият въпрос не е непременно „как да я изведем“. Първият въпрос е как да ѝ бъде предложена помощ, без да се срине крехката система, чрез която тя поддържа доход, майчинство, жилище, семейна тайна и усещане за контрол.

Тази пътека трябва да включва:

- поверителна правна консултация;
- възстановяване на здравноосигурителни права;
- достъп до гинекологична и психична грижа без срам;
- подкрепа при партньорско насилие и икономически контрол;
- дигитална безопасност;
- консултиране при изнудване, заплахи или разкриване;
- финансово планиране;
- доброволни възможности за обучение, квалификация или преход към друг доход;
- възможност да се получи помощ без незабавно подаване на сигнал или публично саморазкриване.

Тук онлайн измерението е особено важно. Цитираните изследвания и публикации върху онлайн секс работа показват, че интернет-базираната работа включва както рискове, така и стратегии за безопасност. Авторите говорят за „blended safety repertoires“ — смесени репертоари за безопасност, в които онлайн и офлайн практики се комбинират: филтриране на клиенти, управление на видимост, комуникация, избор на място, споделяне на информация и други защитни действия.

Следователно не трябва да мислим онлайн работата само като риск от трафик, нито само като автономия. Тя е инфраструктура, която едновременно дава контрол и създава уязвимост. Телефонът може да бъде работно място, средство за безопасност, архив на риск, канал за контрол и доказателство, което може да бъде използвано срещу жената.

2. Единна философия: помощ без предварително подчиняване

Двете пътеки са различни, но трябва да се основават на една обща философия, а именно, че **помощта не трябва да изисква предварително подчиняване на институционална история**:

- Жената не трябва първо да се нарече жертва.
- Не трябва първо да обещае, че ще напусне секс работата.
- Не трябва първо да докаже, че е „достатъчно“ пострадала.
- Не трябва първо да стане напълно видима.
- Не трябва първо да бъде „въздържаща се от вещества“, „готова“, „мотивирана“ или „кооперативна“ според институционален стандарт.

Това не означава, че услугата няма правила. Означава, че правилата трябва да бъдат проектирани така, че да не изключват точно жените в най-висок риск. Систематичният преглед на Platt и колеги е важен тук, защото показва как криминализиращи и репресивни режими могат да нарушат условията за безопасност, здраве и достъп до правосъдие. Когато законът, полицията или институциите се преживяват като заплаха, първият контакт с помощ трябва изрично да работи срещу този страх.

Първият разговор е най-важният момент в една нископрагова услуга. Той не е просто прием. Той е отговор на въпроса: **може ли тази система да ме понесе такава, каквато съм сега?**

Затова първият разговор не трябва да започва с формуляр. Не трябва да започва и с директното „трафикирана ли си?“. Това може да бъде важен въпрос по-късно, но като първи въпрос той често е твърде тежък, твърде институционален и твърде далеч от езика на жената.

По-подходящо е първият разговор да започне с безопасност, граници и непосредствена нужда:

- В безопасност ли си сега?
- Какво не трябва да се случи, защото говориш с нас?
- Има ли човек, който може да ти навреди, ако разбере?
- Какво ти трябва първо — лекар, място за спане, документи, информация, защита, разговор, време?
- Има ли някой, който контролира парите, телефона, адреса, клиентите, движението или решенията ти?
- Искаш ли да говорим за варианти, без да решаваш нищо днес?

Тези въпроси са едновременно по-меки и по-точни. Те позволяват да се разпознае трафик, принуда и експлоатация, без да се изисква жената да влезе веднага в правна категория. Те също така позволяват да се види кога основният риск е клиент, партньор, полиция, семейство, дълг, здраве, вещества, жилище или дигитална следа.

Изследването на Durbar Mahila Samanwaya Committee и Self-Regulatory Board модела в Sonagachi показва защо бързата, поверителна и близка до общността реакция може да бъде анти-трафик ресурс. Моделът комбинира наблюдение на новопостъпващи в сектора, бърза и конфиденциална намеса, case management, микрокредитиране и образователни програми за деца на секс работнички. Авторите го представят като успешен пример за анти-трафик работа именно защото работи през близост, доверие и първична превенция.

Българският контекст е различен и не може механично да копира Sonagachi. Но принципът е приложим: **ако искаме да разпознаем принуда и трафик, трябва да създадем условия, в които жените могат да говорят преди кризата да стане необратима.**

3. Минимален пакет за използваема помощ

Минималният пакет не трябва да бъде мислен като „всичко, което би било добре“. Той трябва да бъде това, без което помощта няма да бъде използваема.

1. Поверителен нископрагов контакт

Един телефон, чат, канал за теренен контакт или доверен посредник, чрез който жена може да зададе въпрос без пълно саморазкриване. Контактът трябва ясно да казва какво остава поверително, кога има законови ограничения и какво няма да бъде направено без знанието на жената.

Това е особено важно за жените от икономиката на контролираната тайна, където разкриването пред семейство, партньор или близки може да бъде само по себе си криза.

2. Практическа първа помощ

Малък фонд или механизъм за непосредствени нужди: лекарства, транспорт, нощувка, храна, документи, санитарни материали, телефонна карта, спешен преглед. Това не е подкуп и не е „раздаване“. Това е признание, че доверие се изгражда чрез действия, не чрез лозунги.

3. Здравен навигатор

Човек или екип, който може да помогне със здравноосигурителни права, записване на преглед, придружаване, намиране на неосъдителен лекар, гинекологична грижа, психично здраве, зависимости и спешни състояния. СЗО подчертава значението на интегрирани, достъпни и общностно водени услуги за ключови групи, включително секс работнички.

4. Правна информация без полицейски натиск

Правна помощ, която не започва с настояване за сигнал. Жената трябва да разбере възможностите си: при насилие, заплахи, изнудване, партньорски контрол, полицейски контакт, документи, здравни права, деца, жилище, дългове. Подаването на сигнал може да бъде важно, но не трябва да бъде цена за получаване на информация.

5. Безопасност при партньорски и интимен контрол

Интервютата ясно показват, че контролът може да идва от интимни партньори или мъже, които едновременно „пазят“ и извличат доход или власт. Затова скринингът за трафик и експлоатация трябва да включва въпроси за интимната икономика: кой държи парите, кой решава кога се работи, кой има ключ, кой знае адреса, кой контролира телефона, кой заплашва, кой харчи дохода.

6. Дигитална безопасност

За жените, работещи чрез обяви, дигиталната безопасност е част от физическата безопасност. Тя включва защита на профили, снимки, комуникации, телефон, платежни следи, заплахи за разкриване, публично разкриване на лични данни, снимки на екрана, проследяване и нежелан контакт. Изследванията върху дигитална секс работа показват, че онлайн пространството носи едновременно възможности за контрол и нови рискове, особено при публична видимост и зависимост от платформи.

7. Участие без излагане

Услугата трябва да има механизъм жените да коригират езика, подходите и рисковите предположения, без да стават публични. Това може да бъде анонимна обратна връзка, платена peer консултация, защитена мини-група, тестване на дигитални съобщения или преглед на материали. Специалният брой на Anti-Trafficking Review върху секс работата подчертава ролята на самоорганизацията, взаимната подкрепа и говоренето от собствено име в противопоставянето на стигма, наказателни политики и изключване.

4. Какво да не се прави

Понякога най-полезните препоръки са отрицателни — не като отказ от действие, а като защита от вредно действие.

1. Да не се започва със „спасителен“ език

Езикът на спасението може да изглежда състрадателен, но често поставя жената в пасивна позиция. Той може да я накара да избира между две лоши възможности: или да приеме ролята на жертва, или да бъде третирана като човек, който отказва помощ.

2. Да не се изпращат непоискани дигитални съобщения без внимателно тестване

Проучването на Bhalerao и колеги показва, че технологично медиираният анти-трафик теренен контакт чрез scraping на обяви и непоискани съобщения може да бъде неефективен, да се преживява като спам и в най-лошия случай да усилва вредата за хората, към които е насочен. Затова дигиталната работа трябва да бъде дискретна, проверена с жени от полето и ясна по отношение на поверителността.

3. Да не се обвързва помощта с незабавно напускане на секс работата

За част от жените напускането може да бъде желана цел. За други то може да бъде невъзможно в момента. За трети първата нужда може да е здраве, безопасност, информация или контрол върху партньорска ситуация. Ако услугата постави exit като предварително условие, тя ще изгуби много от жените, които най-много се нуждаят от връзка.

4. Да не се третира злоупотребата с вещества като морален провал

При улично работещите жени веществата са вплетени в травма, болка, студ, зависимост, семейна среда и оцеляване. При жените по адреси те могат да функционират като начин да се понесе работата или да се издържи ритъмът. Това не означава да се нормализира вредата. Означава да се работи с намаляване на вредите, здравна грижа и стабилизация, а не със срам.

5. Да не се приема, че формалната липса на организация означава липса на знание

В интервютата не се вижда силна формална самоорганизация. Но това не означава, че жените нямат анализ. Напротив — техните практики на оцеляване съдържат знание за риск, доверие, контрол, срам, клиенти, партньори, полиция, здраве и дигитална видимост. Задачата на услугата е да намери безопасен начин това знание да бъде чуто.

5. От препоръки към седем отключващи хода

Вместо дълъг списък от препоръки, тази публикация предлага седем отключващи хода. Те не решават всичко, но могат да променят условията, при които помощта става възможна.

Ход 1. Създаване на поверителен първи контакт

Един канал, който ясно казва: можеш да питаш без да се разкриваш напълно; няма да бъдеш принудена веднага да подадеш сигнал; няма да бъдеш осъдена; можеш да получиш информация и да решиш по-късно.

Ход 2. Две първоначални пътеки: спешна стабилизация и поверителни права

Едната пътека работи с непосредственото оцеляване. Другата — с тайна, партньорски контрол, дигитален риск и здравни права. И двете могат да водят към по-дълбока подкрепа, включително идентифициране на трафик или принуда, когато такава има.

Ход 3. Малък фонд за първа практическа помощ

Без практическа помощ доверието остава абстрактно. Понякога първото доказателство, че услугата е реална, е лекарство, транспорт, придружаване, нощувка или помощ с документ.

Ход 4. Протокол за първи разговор

Протоколът трябва да започва с безопасност, поверителност и непосредствена нужда, а не с категоризация. Въпросът „какво не трябва да се случи след този разговор?“ трябва да бъде централен.

Ход 5. Скрининг за интимен и икономически контрол

Анти-трафик работата трябва да гледа не само към класическия образ на трафиканта, но и към партньор, „пазач“, мъж с ключ, човек, който взема парите, управлява адреса, контролира телефона или решава кога жената работи.

Ход 6. Дигитална безопасност като част от подкрепата

Обявите, телефоните и платформите не са периферни. Те са част от работната и рисковата среда. Затова всяка съвременна услуга трябва да може да говори за дигитални следи, снимки, комуникации, заплахи и безопасни канали.

Ход 7. Участие без излагане

Анонимна обратна връзка, платени консултации между равни и защитена проверка на езика, каналите и практическите решения. Участието трябва да води до видими промени в услугата, без да изисква публично разкриване.

Практическият тест за всяка от седемте стъпки е един и същ: намалява ли тя риска още при първия контакт и увеличава ли реалния избор на жената, без да изисква повече разкриване, отколкото е безопасно?

Какво се променя, ако мислим през призмата на „използваема помощ“

Първата промяна е, че „достъп до услуги“ вече не означава само услуга да съществува, а жената да може да я използва без непоносима цена. Това е в съзвучие със здравната рамка на СЗО. В насоките за ключови групи СЗО подчертава, че криминализацията, стигмата и дискриминацията са устойчиви бариери пред достъпа до здравни услуги и задържането в грижа, както и фактори,

които поддържат уязвимост, нарушения на човешките права и лоши здравни резултати. СЗО настоява за правна и политическа реформа, инициативи, водени от общността, овластяване на общностите и инициативи срещу насилието. Това означава, че достъпът не е врата. Достъпът е отношение.

Втората промяна е, че „идентифициране на жертви“ вече не може да бъде първата и единствена цел. Идентифицирането е важно, но ако жената усеща, че идентифицирането ще доведе до загуба на контрол, тя няма да се приближи. Затова по-подходящ първи фокус е безопасният контакт. Едва след това може да има по-точно разпознаване на насилие, принуда, контрол, трафик или друга форма на експлоатация.

Третата промяна е, че „права“ вече не означават само информация. Правото има значение, когато може да бъде упражнено. Право на здраве без пари, осигуровки, неосъдителен лекар и поверителност остава формално. Право на защита от насилие без доверие в полицията и без безопасен план остава рисковано. Право на изход без жилище, доход, лечение, грижа за децата и време остава лозунг.

Четвъртата промяна е, че участието вече не е „добра практика“, а условие за безопасност. Anti-Trafficking Review показва многократно, че секс работничките и техните организации произвеждат знание за риск, безопасност, експлоатация, полицейски практики, миграция, здраве и трудови условия. Специалният брой върху секс работата подчертава ролята на самоорганизацията, взаимната подкрепа и говоренето от собствено име в противопоставянето на стигма и наказателни политики.

В българския материал няма достатъчно данни за готовност за формална самоорганизация. Но това не означава, че участие е невъзможно. Означава, че трябва да започне по-тихо: през анонимна обратна връзка, консултации между равни, защитени разговори, проверка на езика, дигитална безопасност и питане как самата услуга може да навреди.

Библиография

I. Академични изследвания и критическа литература

- **Agustín, L. M. (2007).** *Sex at the Margins: Migration, Labour Markets and the Rescue Industry.* London: Zed Books.
- **Andrijasevic, R. (2007a).** Beautiful Dead Bodies: Gender, Migration and Representation in Anti-Trafficking Campaigns. *Feminist Review*, 86(1), 24–44.
- **Andrijasevic, R. (2007b).** Tracing Traffic: Paid Sexual Labour, Migration and Policies in the European Union. *In:* Identity Trajectories of Eastern European Women in the European Union.
- **Campbell, R., Sanders, T., Pitcher, J., Tidy, R., & Scoular, J. (2019).** Risking it all? Online sex work, digital infrastructure, and blended safety repertoires. *The British Journal of Criminology*, 59(6), 1461–1480.
- **Faissner, M., et al. (2024).** Access to healthcare for sex workers in Germany: Barriers and facilitating factors in a qualitative study. *BMC Health Services Research*, 24, Article number: 112.
- **Hamilton, A., Barakat, M., & Redmiles, E. M. (2022).** "I'm Not Sure I'd Digitalize": Transnational Shifts, Platform Capital, and Vulnerability in Digital Sex Work. *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction*, CSCW.
- **Jobe, A., Stockdale, J., & O'Neill, M. (2022).** Stigma, justice and the state: Co-producing research on the experiences of sex workers. *Criminology & Criminal Justice*, 22(4), 511–530.
- **Johnson, C., et al. (2023).** Interventions addressing broader determinants of health for sex workers in high-income countries: A systematic review. *The Lancet Public Health*, 8(5), e372–e385.
- **L'Hoiry, X., et al. (2021/2024).** Identifying indicators of sexual trafficking on adult services websites: A data-driven analysis. *Trends in Organized Crime*.
- **Lotysh, A., et al. (2025).** Intersectional barriers in accessing health and mental health support among migrant sex workers in Germany. *International Journal for Equity in Health*, 24, 15.
- **Macioti, P. G., Garofalo Geymonat, G., & Mai, N. (2021).** Mental health, stigma, and the cost of secrecy among sex workers in Europe. *Social Science & Medicine*, 282, 114130.
- **Mai, N. (2016).** Mobile Orientations: An Intimate Ethnography of Sex Work and Migration. *In:* Sexualities, Migration and Border Regimes.
- **Matthews, R., et al. (2014).** *Exiting Prostitution: A Study in Policy and Practice.* London: Palgrave Macmillan.
- **Petrunov, G. (2011).** Managing Financial Flows from Sex Trafficking: The Case of Bulgaria. *Trends in Organized Crime*, 14(2-3), 115–131.
- **Petrunov, G. (2014).** Human Trafficking in Bulgaria and Eastern Europe: Evolving Criminal Networks and Transnational Exploitation. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 20(3), 345–360.
- **Platt, L., et al. (2018).** Associations between sex work laws and sex workers' health: A systematic review and meta-analysis. *PLOS Medicine*, 15(12), e1002680.
- **Sanders, T., & Campbell, R. (2007).** Designing out vulnerability, building in respect: Violence, safety and sex work policy. *British Journal of Sociology*, 58(1), 1–19.

- **Scoular, J. (2015).** *The Subject of Prostitution: Sex Work, Law and Social Theory.* London: Routledge.
- **Shannon, K., et al. (2015).** Global epidemiology of HIV among female sex workers: Structural determinants and regulatory frameworks. *The Lancet*, 385(9962), 55–71.
- **Shareck, M., et al. (2024).** Barriers and facilitators to exiting sex work: A longitudinal qualitative study of integrated support programs. *American Journal of Community Psychology*.
- **Tikhomirova, K., et al. (1997).** Characteristics of women involved in prostitution in Bulgaria: Reproductive history, working conditions and STDs knowledge. *International Journal of STD & AIDS*, 8(9), 561–566.
- **Tiwana, A., et al. (2026).** Rethinking healthcare access for sex workers: Confidentiality, peer support, and coordinated social services. *Health Policy and Planning*, 41(1), 45–54.
- **Wagenaar, H., Amesberger, H., & Altink, S. (2017).** *Designing Prostitution Policy: Intention and Reality in Regulating the Sex Trade.* Policy Press.

II. Международни правозащитни и правоприлагащи доклади (Борба с трафика и Човешки права)

- **Council of Europe Commissioner for Human Rights. (2024).** *Protecting the Human Rights of Sex Workers: Addressing Violence, Discrimination, and Stigma in Europe.* Strasbourg: Council of Europe.
- **EIGE – European Institute for Gender Equality. (2018).** *Gender-based violence and human trafficking with a focus on sexual exploitation.* Vilnius: EIGE.
- **European Commission. (n.d.).** *Together Against Trafficking in Human Beings: National Profile of Bulgaria.* Directorate-General for Migration and Home Affairs.
- **GAATW – Global Alliance Against Traffic in Women. (2018).** *Sex Workers' Resistance to Violence, Exploitation, and Trafficking: Case Studies from the Global South and North.* Bangkok: GAATW.
- **GRETA – Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings. (2025).** *Evaluation Report on the Implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Bulgaria: Fourth Evaluation Round.* Strasbourg: Council of Europe.

III. Секс-работнически мрежи, дигитални рискове и аутрийч

- **Bhalerao, R., Barakat, M., Hamilton, A., & Redmiles, E. M. (2022).** "Please Don't Text Me": Analyzing the Ineffectiveness and Harms of Unsolicited Anti-Trafficking Digital Outreach Campaigns via Adult Service Website Scraping. *Proceedings of the 2022 ACM SIGSAC Conference on Computer and Communications Security (CCS).*
- **ESWA – European Sex Workers' Rights Alliance. (2023).** *Stigma, Discrimination, and Healthcare Access for Sex Workers in Europe: Community-Led Documentation.* Amsterdam: ESWA.
- **ICRSE/ESWA – International Committee on the Rights of Sex Workers in Europe. (2021).** *From Vulnerability to Resilience: Community-Led Organizations as Partners in Anti-Trafficking Work.* Amsterdam: ICRSE.
- **Lam, E., & Lepp, A. (2019).** Sex Workers' Self-Organising as a Strategy for Rights and Against Exploitation. *Anti-Trafficking Review*, (12), 114–131.

- **Parmanand, S. (2019).** Mapping the Agency of Sex Workers within and against Anti-Trafficking Interventions. *Anti-Trafficking Review*, (12), 85–101.
- **Yingwana, N., Walker, R., & Etchart, L. (2019).** The Sex Work, Exploitation and Migration/Mobility Model (SWEMM): Overcoming binaries in South Africa. *Anti-Trafficking Review*, (12).

IV. Обществено здраве и глобални насоки

- **WHO – World Health Organization. (2022).** *Consolidated guidelines on HIV, viral hepatitis and STI prevention, diagnosis, treatment and care for key populations.* Geneva: World Health Organization.

V. Специфични регионални контексти (Академични тези)

- **Helms, S. (2013).** *Human Trafficking and Prevention Strategies within Roma Communities in Bulgaria.* (Master's thesis)

Дигнита

office@dignita.bg
www.dignita.bg
+ 359 887 081 473
fb.me/DignitaFoundation